

Forhandlinger på skrømt

Videnskabsminister Sanders er forundret over, at rektorerne sammenkæder hans ledelsesreform med krav om ny finansiering. Absurd, svarer rektorerne ...

Spillet om en revision af universitetsloven bliver stadig mere forvirrende. Luften er fuld af rygter og signaler, for videnskabsminister Sander har ikke løftet sløret for, hvad han egentlig vil. Og når der stilles spørgsmål til den mest alvorlige del af ballet – *finansieringen* – siger **Helge Sander**:

”Vi taler om en strukturreform – ikke om finansloven. Jeg har ikke beskæftiget mig med penge, det kommer i anden fase”.

Det er Sanders reaktion på, at universitetsrektorernes utvetydige udmelding om, at en ændring af universiteternes styrelse er uinteressant, hvis der ikke følger flere reelle frihedsgrader og ny kapital med. **Rektorkollegiets formand Henrik Toft Jensen** siger det sådan, at *hvis ikke* den økonomiske sparekur stopper og der reelt tilføres nye penge, så vil der ikke være ret mange erhvervsledere, som vil finde det spændende at sidde i de nye universitetsbestyrelser, som videnskabsministeren har planer om. For uden penge vil bestyrelserne ikke have redskaber til nye initiativer, tværtimod vil de opleve sig som administratører under statslig kontrol.

Rektorerne: Videnskabsministerens reform

Hvordan finansieringen skal skrues sammen står tilbage som et stort spørgsmål.

Men den kontante diskussionen om penge afvises af Sander: ”Jeg er ikke på et eneste af besøgene på universiteterne blevet stillet over for en sammenkædning af en strukturreform og så krav om penge. Så det krav er nyt for mig ...”.

Rektorkollegiets formand står uforstående over for Sanders udmelding: ”Jeg ved ikke præcist, hvad der er sagt ved de enkelte visitter. Men det er sagt klart fra Rektorkollegiet i flere år, at den vigtigste forudsætning for fremgang og reformer på universiteterne, er, at der skabes en bedre finansiering. Så det kan altså ikke komme bag på Sander”, siger Henrik Toft Jensen. ”Men processen er blevet noget absurd. Universiteterne mener, at fornyelser kan ske inden for den eksisterende lovs rammer. Nu lyder det som om universiteterne har bedt om strukturreformer. Sådan er det jo ikke, virkeligheden er, at det er videnskabsministeren, som vil have en reform, og universiteterne har indgået i en dialog ...”

Sanders masterplan: Bestyrelser og udpegede ledere

Også hvad angår ”strukturreformen” hersker der forvirring. Helge Sander har været på en såkaldt ”lytteturne” rundt til de forskellige universiteter. Han har endnu ikke fortalt, hvad han fik ud af den proces.

Men ifølge et fortroligt regeringsnotat – som ugebrevet MANDAG MORGEN er kommet i besiddelse af – har ministeren en hemmelig masterplan for en styrelsesreform på universiteterne. Notatet er udarbejdet efter lytteturneen og er forelagt regeringens koordinationsudvalg – *de mest magtfulde ministre* – som en principplan. Og den imødekommer ikke universiteternes ønsker om selv at kunne vælge styrelseskonstruktion.

Efter planen skal der via en rammelov indføres stærke og mere professionelle ledelser og bestyrelser. De ansatte og de studerende kan vinke farvel til det direkte demokrati, hvor de er med til at vælge lederne (det kollegiale selvstyre). Ifølge planen skal ledelsen bestå af **bestyrelser med eksternt flertal** – inklusive formanden – som skal lede institutionerne, herunder **ansatte rektorer, dekaner og institutledere**. Der lægges desuden op til en eller anden slags forskningsvognning og kvalitetskontrol.

Sander vil ikke kommentere konstruktionen, idet han henviser til de igangværende forhandlinger med ordførerne i Folketinget, og at han i sensommeren vil sende sit forslag ud til høring.

Fra oppositionen siger socialdemokratiets ordfører: ”Vi venter fortsat på et udspil fra ministeren. Han har bedt os besvare 18 spørgsmål, men der er et mærkeligt forhandlingsklima, for vi kender ikke ministerens holdning til de samme spørgsmål. Jeg har for eksempel ikke hørt ham sige ordet ’rammelov’ endnu”, siger **Lene Jensen**. ”Men det er da socialdemokratiets *udgangspunkt* i forhandlingerne, at universiteterne selv skal have mulighed for at fastlægge deres egen styrelsesmodel. Det har vi faktisk hele tiden ment, men som regeringsparti blev vi kun citeret for forslag om, at der skulle indføres bestyrelser og at rektor skulle udpeges...”

Se side 3: Sander i tomgang

Politikernes stigende styringslyst 4
I 1985 var udgjorde eksterne midler 20 procent - nu udgør de 40 procent

INTERNATIONALT

Den store ranking på engelsk 6-10
Den store rangliste over universiteternes ’performance’ er netop udkommet. Og det er ikke bare for sjov - pengene fordeles nemlig efter den

Job-bedømmelse 11
Hvert jobs vigtighed på universitetet skal rankes på en skala 1-1000 og lønnen skal sættes derefter. Sådan lyder arbejdsgivernes forslag i England

Deltidslærer - et ynkeligt liv 12
Da mine studenter fandt ud af, hvor lidt jeg tjente, rådede de mig til at å et andet arbejde. EN ANONYM FORTÆLLER

Elite og masse på fransk 14
- et problem der ikke bare løses

Dannelse og kunnen 18
Om de regler, som dannede mennesker kommunikerer efter. ESSAY

Dumhed - alt på tilbud 20
På masseuniversitetet er enhver sig selv nærmest, middelmådigheden hersker, studenterne svigtes og sammenbruddet truer. ESSAY

Korrektioner 22
Chip skulle egentlig ikke have gjort akademisk karriere - uddrag af amerikansk bestseller. FICTION

Fodbold og universitetslærere 25
Alle kan forstå, at en fodboldspiller helst ikke skal spille mere end to kampe om ugen. Men forstår alle også, at en universitetslærer kun har 4-6 konfrontationstimer om ugen. FAGLIG KOMMENTAR

Medlemsblad for DM's universitetsansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forskningsansatte (under Overenskomstforeningen), samt IDA's undervisnings- og forskningsansatte.

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter.

Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Leif Søndergaard, DM I
(*ansv.hav. for dette nummer*)
Lektor Mogens Ove Madsen, DJØF
Seniorforsker Niels Erik Poulsen, DM3
Lisbeth Arboe Jakobsen, Jordbrugsak.
Lars K. Nielsen, Farmaceutforeningen

Red. sekr. Jørgen Øllgaard
(*Joe@magister.dk*)
Journalist Nynne Bjerre Christensen

Redaktionens adresse:

FORSKERforum

Peter Bangsvej 32
2000 Frederiksberg C

Telefon: 38 15 66 33

Fax: 38 15 66 32

FORSKERforum

udkommer 10 gange om året.
Bladet udkommer den første uge
i hver måned.

Næste deadline: 18. august 2002

www.forskeren.dk

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Peter Bangsvej 32
2000 Frederiksberg C
Tlf. 38 15 66 00

Magistrenens Arbejdsløshedskasse
tlf. 39 15 39 15

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K
tlf. 33 95 97 00

AAK – Akademikernes A-kasse
Nørre Voldgade 29
1358 Kbh. K
tlf. 33 95 03 95

Oplag: 8.000

Grafisk Produktion:

Poul Rømer Design
tlf. 44 53 05 51

Tryk:
Datagraf

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført).

LEDER

Af lektor LEIF SØNDERGAARD,
fmd. f. DMs universitetslærere

Frihed til at vælge – og vælge fra

Videnskabsminister Helge Sander har nu siddet i mere end et halvt år. Hans konkrete visioner og politiske ønsker er fortsat en hemmelighed, for hans hidtidige virke har mest været præget af at sende signaler ud, som omverdenen så måtte tolke på. Han har selv kaldt det for åbenhed, og hans "lytteturne" til landets universiteter skulle være et led heri.

Hans længe ventede udspil til de politiske ordførere i Folketinget gjorde imidlertid hverken dem eller os stort klogere. Han præsenterede to A4 sider med 18 spørgsmål, som han bad ordførerne om at gå hjem og besvare. Selv om der i spørgsmålene lå nogle politiske signaler, var der ingen indikationer af, hvad der er vigtigt og ikke så vigtigt for ministeren.

I samme proces udtaler ministeren til en avis, at selveje a la DTU er en død sild, og han i stedet hælder til en model med "institutionelt selveje" – et signal som betyder, at universiteterne ikke får en selvstændig økonomi ad den vej (fx mulighed for at belåne bygninger). Til en anden avis præsenterer han en model, hvor universiteterne skal have "mere magt": De skal have en friere økonomi med egen pengetank (en fond), et nyt taxametersystem, færre regler for uddannelser og mindre detaljerede udviklingskontrakter (JP 15.6).

Samtidig kommer det frem, at ministeren faktisk har en **masterplan** liggende i skuffen. Efter den får universiteterne ikke større økonomiske frihedsgrader, for planen er udgiftsneutral. Der skal derimod indføres stærke og mere professionelle ledelser og bestyrelser. De ansatte og de studerende kan vinke farvel til det direkte demokrati, hvor de selv vælger deres rektor. En professionel ledelse via bestyrelser med flertal af personer udefra – inklusive formanden – skal lede institutionerne, herunder ansætte rektorer, dekaner og sågar institutledere (MANDAG MORGEN 17. juni).

Spørgsmålet er, hvor ministeren har haft sine ører og sine tanker under lytteturneen?

Hvis ministeren insisterer på en ny rammelov – og hvis den skal være andet end *ideologi* – så må følgende indgå i overvejelserne:

Universiteterne adskiller sig fra de fleste erhvervsvirksomheder ved at deres aktiver ikke er et produktionsapparat, men at aktiverne er den viden som universitetsforskere har i deres hoveder, og som de tager med sig, hvis de vælger at forlade universitetet. For at pleje dette aktiv bedst muligt skal en ny universitetslov give mulighed for at universiteterne selv bestemmer deres styreform, dvs. at der ikke presses en rammelov med en styreform igennem, som dikterer noget uhensigtsmæssigt, fx eksternt dominans på noget ledelsesniveau, men at der fortsat gives mulighed for en flad ledelsesstruktur med stor indflydelse fra de ansatte. En ny lov må give universiteterne frihed til selv at vælge den styreform der passer det enkelte universitet bedst.

Den nye lov må give forskningsfriheden tilbage til den enkelte forsker; kun således kan universiteterne blive ved med også i fremtidens konkurrence at tiltrække de bedste unge. Da lønnen som bekendt

ikke er en konkurrenceparameter i forhold til den private sektor vil medindflydelse og selvstændighed i arbejdet være den væsentligste attraktion ved en universitetsansættelse.

Den nye lov bør også give os en enklere stillingsstruktur, der gør universitetsansættelse til en mere interessant karrierevej: Adjunkt-kategorien afskaffes. I stedet lægges et "universitetspædagogikum" ind som en forlængelse af ph.d.-forløbet, for dem som vil gå universitetsvejen. Det betyder, at karrieren på universitetet herefter starter med en fastansættelse som lektor.

Den nye lov må give universiteterne uafhængighed af kortsigtede politiske og økonomiske interesser. Det kunne ske ved at gøre det muligt for universiteterne at opbygge forskningsfonde, som kunne finansiere en stadig stigende del af universiteternes grundforskning. Disse fonde kunne f.eks. grundlægges med UMTS-midlerne. Friheden må også dække muligheden for, at universiteterne selv fastsætter undervisnings-taxametrene. Disse må forøges, så de både kan dække de faktisk omkostninger ved undervisningen, men også kan give et overskud, der kan investeres i nye undervisningstilbud.

Frihed forpligter selvfølgelig. Universiteterne må derfor skabe den legitimitet overfor samfundet, der gør at politikerne ikke føler sig foranlediget til i fremtiden at detaillovgive om universitetsforhold. De må være helt åbne overfor samfundet med hensyn til formidling af den forskning og undervisning, der foregår, og ikke mindst af hvilke beslutninger, der tages på de forskellige niveauer.

De må være parate til at forklare hvad de gør, og hvorfor de gør det.

Frihed betyder ikke blot at man kan vælge, men også at man kan vælge fra! Derfor må man også i en eventuel ny rammelov, lade det klart fremgå, hvordan man kan komme af med en ledelse, der ikke fungerer. I det nuværende system er der indskrevet regler for, hvordan man kommer af med valgte ledere og de regler må også være der for eventuelt udpegede ledere.

Endelig er frihed er ikke meget værd, hvis man ikke ved, hvad man vil bruge den til. Det kunne parterne passende bruge den kommende periode til. Først og fremmest ville det være befriende, om videnskabsministeren droppede signaler og åbent spillede ud med sine holdninger til: Når der nu ikke kommer selveje, hvorfor kan ændringer så ikke klares inden for den gældende universitetslov? Hvorfor er det egentlig så vigtigt for ham med bestyrelser? Skal de eksterne repræsentanter udgøre flertallet? Hvem skal udpege de eksterne? Hvad får universiteterne af nye friheder, herunder økonomisk? Hvor langt skal den enkelte forskers selvbestemmelse gå?

Ministerens udspil burde åbne en fordomsfri debat, i stedet for at være kilde til spekulationer, mistro og frygt. Først i et sådant klima vil universiteterne være i stand til at åbne op for sine visioner: Hvad vil vi med en større frihed.

Sander i tomgang

Videnskabsministeren vil lave en styrelsesreform på universiteterne, men har ingen penge: Den side må Thor klare, siger han ...

Hvad har UMTS, regeringens omstillingspulje, Københavns Lufthavn og energiselskabet DONG med hinanden at gøre?

Svaret er, at de alle sammen i løbet af de juni måned blev bragt *i spil* som midler til at finansiere en indsprøjtning til dansk forskning.

Det mere og mere påtrængende spørgsmål har været, hvordan regeringen får finansieret den storstilede satsning på forskning. Videnskabsminister Sander har i Børsens Nyhedsmagasin (april) stillet i udsigt, at der i de kommende år skal pumpes en milliard ekstra i de offentlige forskningsbudgetter årligt frem mod år 2010. Men ministeren måtte som bekendt lægge DTU-modellen med selveje og mulighed for belåning af bygningerne død, og nu har han tilsyneladende heller ingen finanseringsplan.

Han vil forfærdeligt gerne lave en styrelsesreform, men han har som fagminister intet bud på, hvor mange penge der skal sprøjtes ind i forskningen og hvor de skal komme fra.

Rektor-ide: Fonde

I Jyllands Posten blev videnskabsministeren pludselig citeret for, at universiteterne skal have en friere økonomi, inklusive en selvstændig fond, som kunne være en pengetank, de selv disponerer over:

Af et fortroligt regeringsnotat – som ugebrevet MANDAG MORGEN citerer – fremgår, at Sander imidlertid har lovet sine regeringskolleger, at en universitetsreform er ”udgiftsneutral”. I praksis har ministeren herefter to kilder til sine fonde; UMTS-midlerne og den nyoprettede omstillingspulje. De 3.500 mio. kroner fra UMTS-midlerne (salget af

telelicenser) kunne fx udloddes 500 mio. kroners pulje årligt. Og omstillingspuljen – som opstår ved at pulje regeringens 2-4-6 pct.s finanslovsbesparelse – vil give 161, 333 og 495 mio. kroner i årene 2003-05. Samlet vil der således være 660 mio. kroner til fondsoprettelse på 11 universiteter i 2003, og det betegnes af rektorkollegium-formand Henrik Toft Jensen som helt utilstrækkeligt.

”Bortset fra, at regeringen altså vil have, at vi skal levere skjorten og får den tilbage uden ærmer, så forslår de beløb ingen steder, hvis man seriøst vil oprette en fond. Universiteterne har en samlet finansiering på 10 mia. kroner. Hvis man vil oprette fonde, hvis afkast skal kunne sættes i spil med effekt, så er det ikke 60 mio. kroner, men et helt andet beløb. Alene på mit eget universitet RUC – som er et af de små universiteter – vil en fond skulle have en kapital på *mindst* 250 mio. kroner og helst det dobbelte, for at det giver de nødvendige handlemuligheder”.

Sander: Finansieringen er en anden fase

Den regeringsvenlige Jyllands-Posten kunne i midten af juni fortælle den positive historie om ministerens tanker. På fem konkrete punkter har ministeren planer, bl.a. om måder hvorpå universiteterne kan få ”en friere økonomi”. De skal for eksempel kunne råde over en fond, der skal fungere som en slags pengetank, de selv disponerer over.

Men Jyllands-Postens fremstilling bagatelliseres efterfølgende af Helge Sander, for tankerne er slet ikke så gennemtænkte som artiklen giver udtryk for. Om fonds-ideen forklarer han således, at den mere udsprang af journalistens spørgsmål end af ministeren selv:

”Jyllands Posten spurgte, hvad jeg mente om fonds-ideen, og jeg svarede, at den havde jeg da ikke noget imod. Det er en mulighed, som skal indgå i de videre overvejelser. Jeg har ikke noget imod en fond, hvis det kan medvirke til at give universiteterne de ønskede rammer. Men økonomien er selvfølgelig en begrænsning - og det er urealistisk at regeringen stiller med et beløb i størrelsesordenen 100 mio. kroner, som jeg har set nævnt nogle steder ...”

Helge Sander vil slet ikke ud med, hvor mange penge, han vil sætte i spil:

”Jeg håber at finde flere end i dag. Den side må Thor (finansministeren, red.) klare. Det er et spørgsmål, som hører til anden fase i den proces, som kører. Det vil jeg ikke begynde at diskutere i offentligheden ...”

De Konservative: Sælg lufthavnen ...

Mens videnskabsministeren således holder tænkepause smed de konservative en anden model ind: Milliardindtægter fra salg af statens aktier i Københavns Lufthavn og energiselskabet DONG kan kanaliseres direkte over i dansk forskning. De konservative ønskr en regulær fordobling af de offentlige forskningsudgifter i forhold til den nuværende fremskrivning indtil 2010. Der er et behov for merfinansiering i 8-10 mia. –klassen, og salg af statsvirksomheder kunne være en måde at finansiere den sag på (Berlingske 14.6)

jø

Danmarks Forskningsråds troværdighed

Danmarks Forskningsråd siger selv, at man er et ”holdningsorgan”, der skal komme med politiske udspil og anbefalinger. Derfor må man betvivle rådets troværdighed i forhold til de egentlige analyser af forskningens rolle i samfundet, som ideelt set skal danne baggrund for en offentlig debat og for forskningspolitiske beslutninger ...

Sådan lyder det kort og godt i Analyseinstitut for Forsknings (AFSKs) høringsvar om Danmarks Forskningsråds forslag om nedlæggelse af AFSK – hvor DFr vel at mærke havde en hensigt om

selv at overtage nogle af opgaverne (se FORSKERforum juni: Magtkamp om forskningsanalysen).

Høringssvaret peger på det selvmodsigende i, at DFr principielt – af hensyn til uvildigheden - advarer mod, at nye forskningsaktiviteter udføres i enheder, der indgår som en del af ministeriers egen organisation. Og samtidig er det faktisk hvad man indirekte gør med AFSK.

AFSKs ledergruppe mener, at med en spredning af AFSKs opgaver – til Danmarks Statistik m.fl. - mistes helhedstænkningen og den samlede synergi-

effekt ved at have hurtig adgang til en ekspertise, som er samlet et sted.

Og endelig vil det blive meget dyrere. Da AFSK fx lavede en kontrakt med netop Danmarks Forskningsråd om at få analyseret, hvad der kendetegnede dynamiske forskningsmiljøer (”Dynamik og fornyelse”, se Fofo april) gjorde man det til en pris, der var 3-4 gange mindre end hvad det havde kostet at få den samme opgave løst hos et privat konsulentfirma, siger AFSK.

jø

Politikernes stigende styringslyst

Universiteter og sektorforskning har fordoblet deres eksterne forskningsfinansiering fra 20 pct. i 1985 til 40 pct. i 2000, fordi politikerne i stigende grad øremærkede bevillinger op igennem halvfemserne. For universiteter, sektorforskning og hospitaler m.fl. betød det færre "frie midler". For forskerne betød det flere tidsbegrænsede ansættelser ...

Institutionerne bliver mere og mere afhængige af penge fra forskningsråd, programmer, fonde, private m.m. Den eksterne finansiering af forskningen på universiteter, sektorforskningen m.fl. er vokset voldsomt i de seneste 15 år. Mens den var 20 pct. i 1985, voksede den til 32 pct. i 1991 for at ende på 40 pct. i 2000.

Stigningen dækker over en tiltagende styringslyst hos politikerne. I de sidste 10-15 år har politikerne nemlig bundet flere og flere bevillinger i målrettede strategiområder (fx bioteknologi) særprogrammer (fx fødevarerforskning) osv. alt sammen såkaldt "eksterne" midler. Mens der har været stilstand eller en mindre vækst i basismidlerne (til intern fordeling) så er tilvæksten i forskningsmidler sket gennem den eksterne, bundne side.

Det har betydet, at ansættelsessituationen for mange forskere er blevet mere løs, dvs. at andelen af tidsbegrænset ansatte er vokset relativt meget i perioden.

For universiteter og sektorinstitutioner har det – alt andet lige – betydet, at når forskningsmidler kommer fra eksterne parter, så er de bundne til bestemte formål eller særlige indsatsområder. Og dermed er andelen af frie, selvdiskonterede midler blevet relativt mindre i perioden.

Sygehuse og sektorforskning over faregrænsen på 40 pct.

Det er især sygehuse og sektorforskning, som har oplevet en voksende ekstern finansiering. Her er den eksterne finansiering nærmest eksploderet fra 21 (1985) til 33 (1991) til 50 pct. (2000). Halvdelen af forskningsvirksomheden finansieres altså af eksterne penge.

Den er særligt iøjnefaldende på sygehusområdet, hvor hele 56 pct. af forskningspengene er eksterne, og det er vel at mærke ikke småpenge, der er tale om, for forskningsbudgettet for dette område er 1.400 mio. kroner. Ud fra forskningsstatistikken kan det skønnes, at op mod en fjerdedel af forskningspengene i sundhedssektoren stammer fra medicinalbranchen (virksomheder, organisationer og fonde).

Det er langt fra faregrænsen på 60 / 40 fordelt på basismidler / ekstern finansiering, som fx Forskningskommissionen

anbefalede: "Den offentlige forskningsfinansiering skal fortsat ske gennem et tostrengt system med basisforskningsmidler og eksterne midler, hvor der overordnet bør tilstræbes en balance mellem basisforskningsmidler og eksterne bevillinger på 60/40. Basisforskningsmidlerne skal tildeles såvel universiteter som sektorforskningsinstitutioner" (Forskningskommissionen 2001).

Hvad angår sektorforskningen, så viser forskningsstatistikken om de bevillingsmæssigt tungere områder, at især de tekniske områder (57 pct.) og de jordbrugs-/veterinær-videnskabelige (52 pct.) områder er over faregrænsen, men også naturvidenskab er som helhed over (42 pct.).

Universitetet med store variationer

Universiteternes eksterne finansiering er vokset fra 18 pct. (1985) til 33 pct. (1991-2000) og den har tilsyneladende lagt sig stabilt på dette niveau. Universiteternes finansieringsbalance er altså ikke i nærheden af faregrænsen.

Der er dog store forskelle mellem de enkelte hovedområder. Naturvidenskab, teknisk videnskab, sundhedsvidenskab og jordbrugs-/veterinær-videnskab ligger alle omkring 40 pct. ekstern finansiering, mens humaniora og samfundsvidenskab ligger på et andet niveau (19-24 pct.).

Det mest forskningstunge – og dyreste forskningsområde er suverænt det naturvidenskabelige område med en basisbevilling på 1.100 mio. kroner og 775 mio. eksterne bevillinger i 2000. På dette område er den eksterne finansieringsandel steget fra 36 pct. (1991-1995) til 41 pct. (2000). De bundne, eksterne bevillinger er altså blevet flere i forhold til basismidlerne.

JØ

Kilder:
Forskningsstatistikken 1985-2000
(se www.afsk.au.dk)

Politikernes kæledægger

Basisbevillingerne til de offentlige forskningssteder – universiteter, sektorforskning og hospitaler m.fl. – steg godt nok i halvfemserne. Men de steg ikke i samme takt som for eksempel studentertallet. Og de steg slet ikke i samme takt, som politikerne søsatte programmer, strategier m.m. i perioden.

Statistikker viser, at programmidlernes andel er steget fra 33 pct. til 40 pct. i perioden 1991-2001 (Offentligt Forskningsbudget 2001).

Forskningsrådene fik for eksempel flere penge at dele ud i halvfemserne. Men i sidste halvdel af årtiet skete der en omfordeling, hvor midler til fri fordeling i rådet blev reduceret til fordel for målrettede strategi- eller program-satsninger, som var politisk udpegede.

Det suverænt største politiske satsningsområde har været bioteknologi (naturvidenskab) forebyggelse / sundhedsfremme og behandlingsmetodeforskning (sundhedsvidenskab) levnedsmidler, sundhed og ernæring (naturvidenskab & jordbrugsvidenskab & sundhedsvidenskab) miljø (naturvidenskab) samt materialeforskning og IT (teknisk videnskab). Disse områder beskæftiger hver mere end 500 årsværk – bioteknologi mere end det dobbelte antal ...

Politikernes prioriteringer

- dømmer universiteterne til billige masseuddannelser,
fortæller Rektorkollegiet

FIGUR 1

De offentlige forskningsbevillinger falder fra 1999 og frem. I løbet af halvfemserne var Danmark ellers krøbet op ad EU-sammenligninger (især som følge af Ole Vig Jensens flerårsplan "Universiteter i vækst"). Men de seneste finanslove har været udtryk for, at politikerne ikke har villet investere i forskning.

FIGUR 2

Bevillingerne til såvel uddannelse som forskning står i grel kontrast til udviklingen i antallet af studerende. Der er kommet flere studerende ind siden 1996, men uddannelsesbevillinger er faldet i samme periode. Det samme er forskningsbevillingerne, mens de eksterne bevillinger (forskningsråd, fonde, private m.fl.) har holdt niveauet.

FIGUR 3

Politikerne har en udtalt ambition om, at halvdelen af en ungdomsårgang skal have en videregående uddannelse. Igenem halvfemserne er der da også kommet mange flere studerende ind på universitetet. Politikerne opfatter imidlertid universiteterne som billige "masseuddannelser", for ungdoms- og arbejdsmarkedsuddannelsers unge følges af større tilskud end universitetets studerende. Danmark anvender i gennemsnit flere penge pr. år på en gymnasieelev og på en erhvervsfaglig elev end på en universitetsstuderende.

Og sammenligningen bliver endnu mere groteske for de store masseuddannelser på universitetet - humaniora og samfundsvidenskabs - som må nøjes med 25.000 kr. i taksameter pr. studerende.

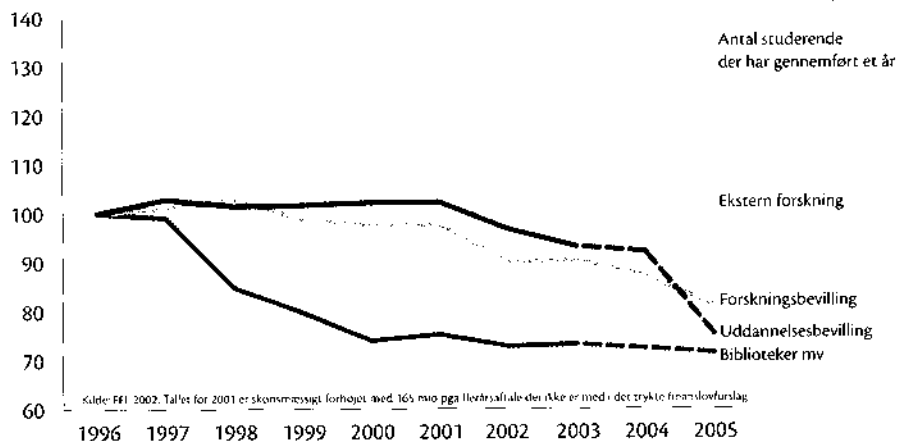
Rektorkollegiet: "De danske universitetsuddannelser er på discountniveau i sammenligning med udenlandske universiteters. Der anvendes i gennemsnit 20.407 kroner om året på en studerende ved Københavns Universitet. På de amerikanske universiteter Harvard og Stanford er dette beløb ti gange så stort. Danmark bruger mange penge på uddannelse, men meget få på universitetsuddannelse. Det er internationalt set en helt usædvanlig prioritering".

Kilde:
Danske universiteter
(pjese fra Rektorkollegiet, juni 2002)

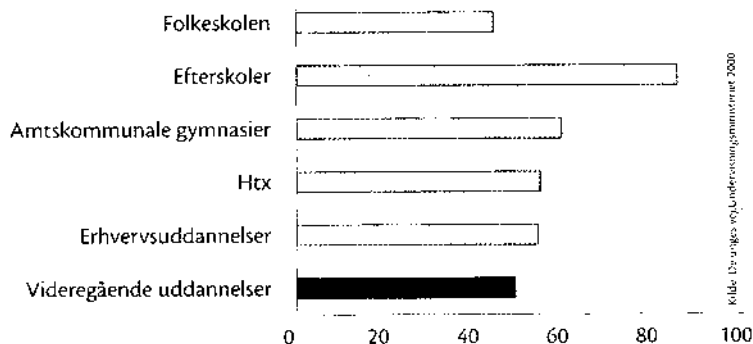
1. Offentlige Forskningsinvesteringer

2. Bevillings- og aktivitetsudvikling
Index 1996 = 2005 pl-reguleret

3. Offentlig investering pr årselev
Udgifter pr. elev pr. år i 1000 kr. (1998)

Den store ranking og benchmarking

I Storbritannien er ranglisten over universiteternes 'performance' netop udkommet

Oxbridge – samlebetegnelse for Oxford & Cambridge universiteter – er i toppen af ranglisten, mens mange af de tidligere polytekniske højskoler, ligger i bunden.

Sådan er det generelle billede af den totalliste over såvel undervisningskvaliteten som forskningsbedømmelsen, som blev offentliggjort i maj.

Ranglisten afslører store forskelle i vurderingen af undervisningen (på en 24-skala variationer fra 22.7 til 19.0) og i forskningsbedømmelsen (på en 7-skala fra 6.6 til 1.4). Men samtidig afslører den også store forskelle i de objektive betingelser, fx varierer student/lærer-ratioen fra 6.7 til 35.7.

I Storbritannien er bedømmelsen ikke bare et spørgsmål om ære og status, men en dobbelt alvorlig sag, for den handler også om kolde kontanter. De statslige bevillinger fordeles nemlig som belønning eller straf for en god eller dårlig bedømmelse.

Excellence i undervisning

Undervisningsevalueringsinstituttet – QAA: Quality Assurance Agency – blev etableret i begyndelsen af 90'erne, som et statskontrolleret nationalt inspektorat, der ud fra bestemte kriterier bedømte institutter på en skala fra 0-24.

Mens det engelske undervisningssystem indtil da havde været relativt decentraliseret med lokalt ansvar, så blev det nye system beskyldt for at have den skjulte dagsorden, at bureaukraterne ad bagdøren ville diktere et nationalt curriculum på hvert fagområde (*dette blev indirekte bekræftet af Dearing-betænkningen fra 1997, som talte om fælles standarder, sryket ekstern eksaminering osv.*). Universiteternes administratører og akademiske stab accepterede centraliseringen, måske med den lumske bagtanke, at de kunne lære spillets regler og udmanøvrere bureaukraterne.

QAA bliver kritiseret for at have for mange hensigter: at informere studerende, at gøre universiteterne målbare for skatteyderne, at forbedre undervisningen, at standardisere eksamen og at synliggøre institutioner, som sælger deres ydelser på det internationale marked. Systemet er "over-påtrængende og giver tilskyndelse til spil", hed det sig. Som eksempel på fusk blev der talt om en "karteldannelse"

på filosofi-fagområdet: For at området skulle bevare en høj andel af de samlede forskningsbevillinger i en nedskærings-tid, krævede det en høj score, og det blev set som mistænkeligt, at hele ti institutter scorede maksimumpoint 24 ud af 24, to fik 23 og en fik 22.

"Offentliggørelsen af 2001-forskningsbedømmelsen skabte furore i forskningsverdenen. Resultaterne viste omfattende og klare forbedringer af forskningskvaliteten: 40 pct. af institutterne blev tildelt den højeste rating 5 eller 5*, 55 pct. af de deltagende forskere arbejder i disse afdelinger. Alligevel fremgik det, at der ikke var ekstra funding til at belønne disse forbedringer. Institutter havde lagt enorme anstrengelser og ekstensive investeringer i at forbedre deres rating, alligevel måtte de fleste nøjes med en lille fordel. Nogle ville tabe penge på trods af at de havde bevaret deres præstationsniveau. Nogle universiteter landede ud i finansiel krise ..."

(House of Commons 'Science and Technology Committees rapport, 26. april)

I juni 2001 blev QAA-myndigheden og universiteterne enige om en blødere evalueringssystem, hvis første resultat netop har vist sig ved de netop offentliggjorte evalueringer (maj 2002).

Forskningsbedømmelsen: RAE

Forskningsbedømmelsen er lavet fire gange siden 1986 og den seneste blev offentliggjort i 2001. Formålet med RAE (Research Assessment Exercise) har været at lave kvalitets-ratings, som institutter kunne måle sig på og som de bevilgende myndigheder kunne bruge til belønninger/fastfrysninger/straffe. Formen har været knyttet til et eksternt baseret bedømmelsessystem, dog uden institutionsbesøg. Alt materiale relateret til bedømmelsen sammenfattes / dokumenteres igennem standardstatistikker og i skriftlig form. Der er 69 fagfelter til bedømmelse på en 7-skala. Med tiden er der kommet stigende vægt på forsknings-

publikationer. Som en konsekvens heraf er publicering i referee'de tidsskrifter blevet en primær performance-indikator.

Fordeling af forskningsmidler sker med udgangspunkt i bedømmelsen. Som en konsekvens heraf er der sket en koncentration af forskningsmidler på de gamle universiteter. De universiteter med medicinske fakulteter – som traditionelt tiltrækker store forskningsmidler – har sat sig på tre fjerdedele af de offentlige forskningsbevillinger og lige så stor en andel af midlerne fra forskningsrådene. Det er især Oxford, Cambridge og London (især Imperial, Kings og UCL).

I takt med koncentrationen har outputtet fra de mest aktive institutter vokset, og skævdelingen er blevet endnu større.

Ofrene kommer især fra de tidligere polytechnics, som i begyndelsen af 90'erne overgik til at kunne kalde sig universiteter og dermed konkurrerede på lige vilkår med de gamle universiteter om bevillinger. Men polytechnics havde dengang få forskningsmidler, lille forskningstradition og mange studerende – og det har vist sig mere end svært at komme ind på markedet. Som en repræsentant for sektoren siger:

"Hvorfor skal 90 pct. af forskningsbevillingerne gå til universiteter, som kun underviser 10 pct. af studenterne?"

Forskerne: Ikke forbedret kvaliteten

Det enkelte universitet vurderes på den samlede forskningsstabs aktivitet. Internt bruges der således mange ressourcer på at præsentere et flot *showcase*, og der er ligefrem oprettet konsulentfirmaer, som tilbyder træning til institutter, som ønsker at maksimere deres score.

Det har medført forskellige krumspring for at "booste" publikationslisten. Universitetsadministratører prøver således at få forskningssvage medarbejdere sat udenfor bedømmelsen. Relativt vel-fungerende institutter – som ikke scorede allermest på forskningssiden - er ligefrem lukket ned, fordi de truede med at trække ned på institutionens samlede score.

En undersøgelse (McNays) viste, at kun en tredjedel af forskerne mente, at forskningsbedømmelsen havde forbedret kvaliteten i deres forskning, mens hovedparten mente, at den havde lille

Se mere skema næste side...

eller ingen effekt - bortset altså fra den stress og det tidstab, som var knyttet til administrationen af performance-undersøgelserne.

Omvendt viste det samme studie, at tre fjerdedele af de administrative ledere mente, at bedømmelsen havde en positiv indflydelse på forskning, men 62 pct. af dem indrømmede samtidig, at den havde en negativ indflydelse på

undervisningssiden. Årsagen er en simpel nedprioritering af undervisningen, fordi bevillingerne ensidigt er fokuseret på forskningssiden. RAE tilskynder universitetslærerne til at bruge deres tid (og overarbejde) på forskning frem for undervisning, som mange steder overlades til tidsbegrænset ansatte. RAEs tilknytning til bevillingssiden kritiseres således for at skille forskning og undervisning.

Klager over forskningsbedømmelsen

I marts 2001 udbrød der åbent mytteri mod RAE. Kings College i London gik foran med åben kritik af, at bedømmelsen ikke engagerede sig i "universitetets intellektuelle aktivitet". Systemet krænkede den akademiske frihed, påtvang universiteterne sine egne bureaukratiske og pædagogiske dagsorden, ignorerede studenternes intellektuelle udvikling og brugte inkompetente og uprofessionelle bedømmere. Kings College ville derfor forlade systemet, skabe sit eget system. Inden for få uger tilsluttede UCL, Oxford, Cambridge, Edinburgh og Birmingham sig kritikken.

RAE-systemet reagerede ved at tilbyde "en blødere tilgang" i 2001-bedømmelsen, men det er uklart, hvorledes dette slog igennem. Nogle fagområder har imidlertid protesteret højlødt over deres bedømmelse:

En række miljøinstitutter vil lade deres RAE-score overgå til en juridisk vurdering med henblik på at føre en retssag. 18 ud af 34 fra miljøvidenskaberne fik så lave bedømmelser, at de ikke vil mod-

tage nogen forskningsbevillinger fra den centrale pulje. Klagen lyder, at der i de eksterne bedømmelsespaneler var lidt sagkundskab på miljøforskningens område, og at evalueringen var urepræsentativ for området. (THES 10. maj 2002).

Også farmakologi og fysiologi har klaget. Kun 5 ud af 20 institutter på dette område – som har nær tilknytning til den farmaceutiske industri og som har mange arbejdspladser – har forbedret deres performance siden sidste bedømmelse i 1996. Det prestigefyldte UCL mister således en tredjedel af sine forskningsmidler på den konto. 4 får tilmed dårligere score end dengang. (THES 17. maj 2002).

Den engelske universitetslærerforening AUT truer endelig med at anbefale en boykot, hvis ikke en ny RAE ikke på forhånd fortæller, hvor mange penge, der er i spil og hvordan de er afsat til fordeling mellem de enkelte fagfelter. Uden en sådan melding risikerer RAE-2005 at blive uden medvirken fra 50.000 universitetslærere ...

jø

"Forskningsbedømmelsen kan have meget ødelæggende effekt på de ansattes moral. At blive stemplet som 'forskningsinaktiv' af taktiske grunde kan spærre for forskningskarrierer og endda stoppe dem helt. Et AUT-notat erklærer, at 'eksklusionen af enkeltpersoner fra anerkendelsen gennem en status som 'forskningsinaktiv' har potentielt skadelige effekter i form af fremtidig forfremmelse, jobansøgninger, forskningsrådsansøgninger, forskningsterminer osv. ..."

Det synes klart, at forskningsbedømmelsen (RAE) har negativ effekt på universitetspersonalets moral. Enhver fremtidig mekanisme til forskningsevaluering må give en fair vurdering af forskningen uden at friste universiteterne til at fortsætte den udskillende og demoraliserede praksis med at ekskludere nogle akademikere fra processen"

(House of Commons 'Science and Technology Committees rapport, 26. april)

Kilder:

THES-oversigt 10. maj 2002 – kopi af oversigter over såvel universiteter som fagområder kan tilsendes ved henvendelse på redaktionen: joe@magister.dk
Will. Bruneau & Don C. Savage: Counting out the Scholars – the case against Performance Indicators in Higher Education (Toronto 2002).

Entry standards	Student-staff ratio	Teaching assessment	Research assessment	Library & computing spending
Cambridge	18.7	22.7	8.8	12.3
Oxford	18.4	20.8	8.5	12.1
Imperial	18.2	20.5	8.4	11.9
Nottingham	17.9	20.2	8.2	11.7
Sheffield	17.6	19.9	8.0	11.5
Cardiff	17.3	19.6	7.8	11.3
Leeds	17.0	19.3	7.6	11.1
Manchester	16.7	19.0	7.4	10.9
Warwick	16.4	18.7	7.2	10.7
York	16.1	18.4	7.0	10.5
Sheff Hallam	15.8	18.1	6.8	10.3
Coventry	15.5	17.8	6.6	10.1
Exeter	15.2	17.5	6.4	9.9
Sheff Hallam	14.9	17.2	6.2	9.7
Nottingham	14.6	16.9	6.0	9.5
Leeds	14.3	16.6	5.8	9.3
Sheff Hallam	14.0	16.3	5.6	9.1
Cardiff	13.7	16.0	5.4	8.9
Sheff Hallam	13.4	15.7	5.2	8.7
Nottingham	13.1	15.4	5.0	8.5
Leeds	12.8	15.1	4.8	8.3
Sheff Hallam	12.5	14.8	4.6	8.1
Cardiff	12.2	14.5	4.4	7.9
Sheff Hallam	11.9	14.2	4.2	7.7
Nottingham	11.6	13.9	4.0	7.5
Leeds	11.3	13.6	3.8	7.3
Sheff Hallam	11.0	13.3	3.6	7.1
Cardiff	10.7	13.0	3.4	6.9
Sheff Hallam	10.4	12.7	3.2	6.7
Nottingham	10.1	12.4	3.0	6.5
Leeds	9.8	12.1	2.8	6.3
Sheff Hallam	9.5	11.8	2.6	6.1
Cardiff	9.2	11.5	2.4	5.9
Sheff Hallam	8.9	11.2	2.2	5.7
Nottingham	8.6	10.9	2.0	5.5
Leeds	8.3	10.6	1.8	5.3
Sheff Hallam	8.0	10.3	1.6	5.1
Cardiff	7.7	10.0	1.4	4.9
Sheff Hallam	7.4	9.7	1.2	4.7
Nottingham	7.1	9.4	1.0	4.5
Leeds	6.8	9.1	0.8	4.3
Sheff Hallam	6.5	8.8	0.6	4.1
Cardiff	6.2	8.5	0.4	3.9
Sheff Hallam	5.9	8.2	0.2	3.7
Nottingham	5.6	7.9	0.0	3.5
Leeds	5.3	7.6	0.0	3.3
Sheff Hallam	5.0	7.3	0.0	3.1
Cardiff	4.7	7.0	0.0	2.9
Sheff Hallam	4.4	6.7	0.0	2.7
Nottingham	4.1	6.4	0.0	2.5
Leeds	3.8	6.1	0.0	2.3
Sheff Hallam	3.5	5.8	0.0	2.1
Cardiff	3.2	5.5	0.0	1.9
Sheff Hallam	2.9	5.2	0.0	1.7
Nottingham	2.6	4.9	0.0	1.5
Leeds	2.3	4.6	0.0	1.3
Sheff Hallam	2.0	4.3	0.0	1.1
Cardiff	1.7	4.0	0.0	0.9
Sheff Hallam	1.4	3.7	0.0	0.7
Nottingham	1.1	3.4	0.0	0.5
Leeds	0.8	3.1	0.0	0.3
Sheff Hallam	0.5	2.8	0.0	0.1
Cardiff	0.2	2.5	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	2.2	0.0	0.0
Nottingham	0.0	1.9	0.0	0.0
Leeds	0.0	1.6	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	1.3	0.0	0.0
Cardiff	0.0	1.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.7	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.4	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.1	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	0.0
Leeds	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Cardiff	0.0	0.0	0.0	0.0
Sheff Hallam	0.0	0.0	0.0	0.0
Nottingham	0.0	0.0	0.0	

Institution	Facilities spending	Efficiency	Firsts and upper seconds	Graduate destinations
	£ per student three-year average	Percentage of undergraduates projected to finish at first or first class	Per cent	Per cent
1887	100	100	100	100
1907	100	100	100	100
1928	100	100	100	100
1948	100	100	100	100
1968	100	100	100	100
1988	100	100	100	100
2008	100	100	100	100
2028	100	100	100	100
2048	100	100	100	100
2068	100	100	100	100
2088	100	100	100	100
2108	100	100	100	100
2128	100	100	100	100
2148	100	100	100	100
2168	100	100	100	100
2188	100	100	100	100
2208	100	100	100	100
2228	100	100	100	100
2248	100	100	100	100
2268	100	100	100	100
2288	100	100	100	100
2308	100	100	100	100
2328	100	100	100	100
2348	100	100	100	100
2368	100	100	100	100
2388	100	100	100	100
2408	100	100	100	100
2428	100	100	100	100
2448	100	100	100	100
2468	100	100	100	100
2488	100	100	100	100
2508	100	100	100	100
2528	100	100	100	100
2548	100	100	100	100
2568	100	100	100	100
2588	100	100	100	100
2608	100	100	100	100
2628	100	100	100	100
2648	100	100	100	100
2668	100	100	100	100
2688	100	100	100	100
2708	100	100	100	100
2728	100	100	100	100
2748	100	100	100	100
2768	100	100	100	100
2788	100	100	100	100
2808	100	100	100	100
2828	100	100	100	100
2848	100	100	100	100
2868	100	100	100	100
2888	100	100	100	100
2908	100	100	100	100
2928	100	100	100	100
2948	100	100	100	100
2968	100	100	100	100
2988	100	100	100	100
3008	100	100	100	100
3028	100	100	100	100
3048	100	100	100	100
3068	100	100	100	100
3088	100	100	100	100
3108	100	100	100	100
3128	100	100	100	100
3148	100	100	100	100
3168	100	100	100	100
3188	100	100	100	100
3208	100	100	100	100
3228	100	100	100	100
3248	100	100	100	100
3268	100	100	100	100
3288	100	100	100	100
3308	100	100	100	100
3328	100	100	100	100
3348	100	100	100	100
3368	100	100	100	100
3388	100	100	100	100
3408	100	100	100	100
3428	100	100	100	100
3448	100	100	100	100
3468	100	100	100	100
3488	100	100	100	100
3508	100	100	100	100
3528	100	100	100	100
3548	100	100	100	100
3568	100	100	100	100
3588	100	100	100	100
3608	100	100	100	100
3628	100	100	100	100
3648	100	100	100	100
3668	100	100	100	100
3688	100	100	100	100
3708	100	100	100	100
3728	100	100	100	100
3748	100	100	100	100
3768	100	100	100	100
3788	100	100	100	100
3808	100	100	100	100
3828	100	100	100	100
3848	100	100	100	100
3868	100	100	100	100
3888	100	100	100	100
3908	100	100	100	100
3928	100	100	100	100
3948	100	100	100	100
3968	100	100	100	100
3988	100	100	100	100
4008	100	100	100	100
4028	100	100	100	100
4048	100	100	100	100
4068	100	100	100	100
4088	100	100	100	100
4108	100	100	100	100
4128	100	100	100	100
4148	100	100	100	100
4168	100	100	100	100
4188	100	100	100	100
4208	100	100	100	100
4228	100	100	100	100
4248	100	100	100	100
4268	100	100	100	100
4288	100	100	100	100
4308	100	100	100	100
4328	100	100	100	100
4348	100	100	100	100
4368	100	100	100	100
4388	100	100	100	100
4408	100	100	100	100
4428	100	100	100	100
4448	100	100	100	100
4468	100	100	100	100
4488	100	100	100	100
4508	100	100	100	100
4528	100	100	100	100
4548	100	100	100	100
4568	100	100	100	100
4588	100	100	100	100
4608	100	100	100	100
4628	100	100	100	100
4648	100	100	100	100
4668	100	100	100	100
4688	100	100	100	100
4708	100	100	100	100
4728	100	100	100	100
4748	100	100	100	100
4768	100	100	100	100
4788	100	100	100	100
4808	100	100	100	100
4828	100	100	100	100
4848	100	100	100	100
4868	100	100	100	100
4888	100	100	100	100
4908	100	100	100	100
4928	100	100	100	100
4948	100	100	100	100
4968	100	100	100	100
4988	100	100	100	100
5008	100	100	100	100

Opsplitning af forskning og undervisning

Universitetsfagforeningen AUT anmodede om, at 2001-bedømmelsen blev udsat, fordi der ikke var penge at belønne anstrengelserne med. Det anerkendes, at forskningsbedømmelsen i en periode har været en motivationsfaktor, men det påpeges, at der nu er så mange "spil" involveret, at de overskygger de positive værdier. Opdeling af personalet i ikke-forskningsaktive og forskningsaktive, hvor kun de sidste tæller med, er en del heraf. Det har fatale følger for de ikke-aktive, som behandles som anden-klasses medarbejdere; på trods af, at de

bidrager med andre elementer, som er forudsætningen for de forskningsaktive: Undervisning, curriculum-udvikling og administration osv. Hele forskningsbedømmelsen er hermed med til at underminere universitetets enhed af forskning og undervisning: "Presset på personalet om at bidrage til forskningen og dermed indgå i forskningsbedømmelsen – og konkurrencen om forskningspenge – har ført til en tendens imod det, som man normalt opfatter som en balanceret universitetskultur: Udvikling af kurser og læremateriale,

personlig vejledning, afrapportering og monitoring af studenter, øvelser og mentor-aktiviteter, personaleudvikling osv", lyder fagforeningens anklager mod systemet. Blandt klagerne over bedømmelsen lyder tilmed, at øvelsen er enormt bureaukratisk og dyr. AUT anslår konservativt, at forskningsbedømmelsen RAE i 2001 kostede 300 mio. kroner. Det dækker over 60 paneler, som bedømte ca. 200.000 publikationer fra næsten 50.000 universitetsforskere.

Kampen mellem kollegialitet og manager'isme

Det har konsekvenser for forskerverdenens værdier, når bevillinger fordeles efter resultatet af den engelske forskningsbedømmelse RAE

”Det som på en måde gør universitetet unikt er, at hvert medlem af forskersamfundet har en høj selvfølelse og sine egne meninger. Det kræver meget af det kollegiale system, som i princippet prøver at inddrage alle i beslutningsprocesserne. Men det er klart, at en forskningsbedømmelse udefra skaber ulighed mellem forskerne og mellem fagområderne, især når bedømmelserne efterfølges af økonomiske og statusmæssige belønninger eller straffe”, siger sociologen Lisa Lucas.

Lisa Lucas

Hun forsker i forskningsverdenen; og har lavet en undersøgelse på tre universitetsinstitutter, hvor hun interviewede 70 forskere om dybdestrukturen i systemet.

Hun siger, at det akademiske samfund i sin grundvold er baseret på den faglige bedømmelse og respekt. Forskerne bedømmer hinanden (peer-reviews, publikationslister, artikler osv.) og opbygger et formelt og uformelt hierarki inden for hvert fagfelt. Med den franske sociolog Bourdieus ord kæmper de om klassificering i hierarkiet inden for et særligt værdisystem, der handler om kampen om ’academisk habitus’, om ’symbolsk kapital’.

Men den engelske forskningsbedømmelse, som sker med 6-årige intervaller, sætter sig spor i fagligheden. RAE kan ses som en særlig form for forskningspolitik, som fremmer en bestemt adfærd, fordi forskningsbevillinger fordeles efter de karakterer, som institutterne får.

RAE styrker mainstream

Harley & Lee lavede i 1997 en undersøgelse af, hvordan RAE (*Research Assessment Exercise*) havde indflydelse på de økonomiske videnskaber. I en interviewundersøgelse fandt de, at der havde udviklet sig en mainstream økonomisk teori (*ud fra Kuhns paradigme-teori*) inden for en nyklassisk kerne. Efter interviews med økonomer **udenfor mainstream** konstaterede de, at en række mainstream-tidsskrifter rankes højest i den officielle forskningsbedømmelse. Ikke-mainstream økonomerne – som var 43 pct. af respondenterne – brugte interviewundersøgelsen til at klage over deres vilkår og over, at de følte deres ’alternative’ faglighed truet. De oplevede dette som en alvorlig trussel mod den akademiske frihed og den videnskabelige diversitet, idet systemet dermed institutionaliserer kontrollen hos repræsentanter for mainstream, hvilket har alvorlige konsekvenser for såvel forskning, undervisning som jobmarked.

Harvey & Lee konstaterede, at ’managerialisme’ baseret på simple performance-indikatorer og hierarkisk kontrol ofte er stillet op som kontrast til kollegial informel peer-review. Men denne kontrastering er i nogen grad en idealisering, fordi den ’kollegiale form’ har nogle af de samme negative konsekvenser. Også de kollegiale former har nemlig en tendens til at forstærke de herskende paradigmer og disciplin-grænser gennem et centraliseret system af standardisering og kontrol.

Djof'icering eller manager'isme

I Lisa Lucas’ undersøgelse satte hun særlig fokus på den hierarkisering, som den engelske forskningsbedømmelse (RAE) skaber. Hendes særlige interesse er på de mulige ændringer i den ’akademiske habitus’, som sker når (økonomiske eller statusmæssige) belønninger eller straffe indgår i det akademiske spil.

Undersøgelsen peger på, at forskningsbedømmelsen skaber et særligt hierarki, hvor de forskere med højeste score står øverst, og hvor de som udfylder andre funktioner (fx undervisning) lander længere nede: ”Som det engelske

bedømmelsessystem er opbygget er der en klar tendens til at staben polariseres i de forskningsaktive; og de ikke-aktive, selv om de sidste faktisk udfylder andre og lige så vigtige roller for helheden. Men også blandt de forskningsaktive sker der en hierarkisering mellem de, som har formel høj akademisk status, de som er dygtige til at hente eksterne forskningspenge, de som laver grundforskning, de som laver anvendt forskning osv. Denne hierarkisering har betydning for instituttets prioritering (fordeling af ressourcer, laboratorier osv.) og her indgår RAE-forskningsbedømmelsens kriterier (RAE) centralt. Det er dog for simpelt at det alene er RAE-kriterierne; som styrer”, siger Lucas, som er tilknyttet UCL (University College London).

Undersøgelsen peger også på, at der opstår en ny autoritetsstruktur og beslutningstagnings-proces internt på institutterne:

”Djof’icering eller manager’isme får større indflydelse, dvs. professionelle administratorer får mere magt i de daglige prioriteringer, fordi fokus i høj grad er rettet mod at score i de eksterne bedømmelser og dermed få flere forskningsmidler. Den proces kan resultere i, at en mindre gruppe tager flere beslutninger og der vil opstå en begrænset kollegialitet”, forklarer Lucas, der dog understreger, at akademias traditionelle faglighed fortsat har indflydelse:

”Magtstrukturen kan ikke bare simpelt gøres op i en kamp mellem kollegialitet og manager’isme, selv om det er en væsentlig konflikt i systemet. Magtstrukturen må begribes inden for en bredere ramme af differentiering i det akademiske arbejde, herunder hvordan status oparbejdes, fx indgår det internationale ’ry’ og ’anerkendelse’ i forskerverdenen som en væsentlig faktor”.

jø

Jobevaluering

af universitetslærere støttes af universitetsledelser og det tekniske personale, men blokeres af universitetslærerne i England

Hvert jobs vigtighed skal rankes på en skala 1-1000, og så skal lønnen sættes derefter. Akademisk niveau skal indgå, men ansvar for personale og budget vil være faktorer, som skal vægtes særligt i jobevalueringen. I praksis vil det betyde, at hver enkelt stilling skal indplaceres individuelt og aflønnes derefter. Sådan lyder en plan fra den engelske regering, som har skabt stort røre på de engelske universiteter. Otte universiteter indgår allerede i et pilotprojekt.

Planen har fået opbakning fra universitetsledelser, de ikke-videnskabelige grupper, dvs. universitetsadministratorer og teknisk-administrativt personale. De mener, at en konkret jobevaluering på hvert enkelt universitet efter de lokale forhold vil sikre fleksibilitet og lige løn for lige arbejde.

Men blandt universitetslærerne er der voldsomme protester. AUT – *Association of University Teachers* mener, at der i formuleringerne ligger en opgradering af

et administrative/management-relaterede på bekostning af det akademiske:

”Det er da en demokratisk ret for de andre ansættelsesgrupper, at mene, som de gør. Men det handler om roller. Det er ikke i vores interesse, at der kan laves lokale evalueringer, hvor det akademiske arbejdes komplicerede struktur – forskning, undervisning og administration – skal overlades til lokal vurdering”, forklarer AUT’s generalsekretær Sally Hunt. ”For arbejdsgiverne handler det om at få endnu mere fleksibilitet i ansættelse og løn, end der er i dag. De vil gerne have et ’privat’ scoresystem. Fagforeningens interesse er den modsatte. Vi har i årevis arbejdet på at få nationale systemer”, siger hun med henvisning til, at fagforeningen i årevis har efterlyst en national ’stillingsstruktur’.

AUT frygter, at et lokalt baseret system – uden standardiserede retningslinier og skemaer – vil give de lokale ledelser alt for vilkårlig magt. Hvis job-

evaluering introduceres uden konkret tilknytning til nationale standarder, som er aftalt, vil der opstå ”lønkaos”. Uden fælles standarder vil de lokale ledelser lave individuelle jobvurderinger, som varierer ikke bare på det lokale universitet, men også nationalt. Standarder på et universitet ville variere fra nabouniversitetets.

AUT har nægtet at indgå på jobevalueringen, uden at det sker efter en national skala. Nogle har ellers hævdet, at den nationale skala har medvirket til at fastholde alle universitetslærere som en akademisk lavtlønsgruppe. Fagforeningen har år for år påvist en løbende forringelse af lønvilkårene. Men AUT er alligevel mistroiske over for muligheden for lønforbedringer gennem løndifferentiering, for faren er, at den vil betyde bedre løn til de allerbedste, men der er langt fra sikkerhed for, at de højtlønnede vil blive løn-motor for resten, fordi der simpelthen ikke er penge i systemet.

Sally Hunt

Ny universitetslærer-formand

”Der er ingen tvivl om, at New-Labour-regeringen under Tony Blair har været en skuffelse. Det store spørgsmål er, hvad de siger og hvad de faktisk gør. Personligt er jeg ikke overbevist om, at de har gjort noget for universiteterne og forskningen. De havde chancen i kølvandet på den store Dearing-kommissions rapport for nogle år siden, men der blev ikke taget initiativ til at mindske de mange korttids-ansættelser, gøre noget ved underbetaling eller at mindske uligheden mellem kønnene i sektoren”, siger Sally Hunt, som er nyvalgt generalsekretær for den engelske universitetslærer-fagforening AUT. Hendes valg markerer en stramning af AUT’s linie. Den tidligere generalsekretær David Triesmann – som i dag er blevet generalsekretær for netop New-Labour – stod i højere grad for en tålmodig for-handlingslinje.

AUT: De yngre og fagforeningen

”Universitetets aldersprofil er skæv; mange universitetslærere står for eksempel over for at skulle pensioneres over de næste ti år. Hvis fagforeningen ikke gør noget for de unge medlemmer, så bliver de ikke medlemmer, og vi har ikke nogen fagforening om 10-20 år. Derfor må vi i højere grad anerkende de unges behov med udgangspunkt i deres særlige situation og interesser. Det er en af de næste års store udfordringer”, siger den engelske universitetslærerfagforening AUTs nye generalsekretær Sally Hunt.

De yngre ansatte – og lighedspolitik på køn og etnicitet – er steder, hvor den engelske fagforening vil gøre en særlig indsats i de næste år, fortæller hun. Det er ikke, fordi AUT mangler medlemmer. Over de sidste ti år er medlemstallet steget fra 30.000 til 45.000 medlemmer, men det må ikke blive en sovepude:

”Det er altså ikke nok, at medlemmerne melder sig ind pr. tradition. Aldersprofilen i en fagforening skal være i balance. Og man må anerkende, at de unge har lidt andre interesser og perspektiv end de ældre. Vi skal således gøre os synlige som relevante for de yngre. Vi må sætte fokus på de 25-35 årige, som sidder med usikre karrierespæktiver og et vanskeligt arbejdsmarked, hvor de har brug for et fælles talerør”.

Hun kalder det for sludder, når nogle kalder fagforeninger for irrelevante i et moderne videnssamfund:

”Det var noget ideologisk vrøvl, når tidl. premierminister Thatcher sagde, at ’der findes ikke noget samfund², kun mennesker’. Fagforeninger har en traditionel rolle i at varetage medlemmernes fælles interesser over for arbejdsgiverne. Fagforeningerne må se finde ud af, hvordan vi effektivt kan repræsentere medlemmerne, herunder de unge”, siger generalsekretæren.

Hun tror ikke på, at de yngre universitetsansatte egentlig har et andet verdenssyn end de ældre: ”Nogle siger, at de unge er meget mere åbne, internationalt orienterede og mindre interesserede i faste og sikre strukturer – som fagforeningen arbejder for. Jeg tror ikke på, at det betyder, at de er mere positivt indstillede på usikre ansættelsesvilkår! Unge har blot et andet karrierespæktiv, når de starter på karrieren. For mange er de usikre ansættelser jo et vilkår, som de må leve med – men det er forkert, når nogle fortolker det sådan, at det er noget, de yngre ønsker ...”

AUT har for at imødekomme de yngre gået ind i at støtte lokale selvorganiseringer. Man har endnu ikke oprettet et særligt ungdomssekretariat. Foreløbig tilbyder man støtte til grupper af yngre ansatte på de enkelte universiteter, hvis de går sammen og vil markere deres særlige interesser eller tilfredshed med lokale forhold.

jo

Uddannelse:

Postnummer- belønninger

Den engelske regering vil belønne de universiteter,
som optager ekstra mange studerende fra svage boligområder ...

De universiteter, som arbejder mest aktivt for at optage studerende med etnisk eller svag social baggrund, skal belønnes med særlige taksametre på 10 pct. ekstra. Og et af kriterierne skal i praksis være de studerendes postnummer-baggrund.

Sådan lyder et af de seriøse forslag fra NewLabour-regeringen, der har udvidet adgang på sit program og gerne vil vise sin gode vilje over for unge med arbejder-baggrund. Regeringen har en ambition om, at 50 pct. af en ungdomsårgang i år 2010 skal tage en højere videregående uddannelse, og for at opfylde dette vil de belønne de universiteter, som gør en særlig indsats på området.

Postnummer-forslaget mødes imidlertid med skepsis, bl.a. i et notat fra undervisningsstyrelsen som stiller spørgsmål ved, om ekstra-optaget vil være den rigtige motivation. Problemet er, hvis der optages mange med svag baggrund, som statistik set har den største risiko for at droppe ud. Og en uafhængig evaluering-rapport advarer mod, at visse universiteter vil begynde at synliggøre sig gennem de krævede "præstationsindikatorer" i stedet for at levere gedigen undervisning.

Forslaget kritiseres også for ikke at dække de umiddelbare omkostninger, men derimod koste universiteterne penge. Universiteterne anslår, at det koster 13.000 kr. ekstra at rekruttere svagere studerende frem for de stærkere middelklasse-studerende. Det er omkostninger forbundet med at tilskynde dem til at søge, indslusningsomkostninger m.m. Men postnummer-belønningen er på 10 pct. ekstra dækker kun en tredjedel af disse omkostninger.

Strid med universitetsministeren

Udvidet-adgang synliggør dog også andre problemer. Mange universitetslærere står over for at skulle pensioneres inden 2010, og det stiller særlige krav til rekrutteringen. Og allerede nu er der problemer: 61

universiteter havde opslået 20000 stillinger i løbet af det seneste år uden at kunne besætte 1250 af stillingerne.

Universitetsfagforeningen AUT gjorde regeringen opmærksom på, at den udvidede adgang vil forværre rekrutteringen af universitetslærere til området og først og fremmest på grund af lønvilkår, som er udhulet over de seneste 10-20 år. Fagforeningen AUT har beregnet, at en universitetslærer i den periode har mistet 40 pct. i løn i forhold til det øvrige arbejdsmarked. AUT kræver derfor en lønforhøjelse på 15 procent: "Det er en misforståelse, hvis arbejdsgiverne lader, som om de kommende lønforhandlinger ikke har noget at gøre med de seneste løn aftaler. De kan ikke ignorere, at nyanstattede akademikere har studiegæld, ofte lever på tidsbegrænsede kontrakter og på en startløn på 17.600 pund (knap 200.000 kr., red.)", siger den nye generalsekretær Sally Hunt, som nævner strejke som et af midlerne til at lægge pres på regeringen.

Universitetsminister Margaret Hodge har dog ikke vist større forståelse for de ansattes krav. Hun finder det ikke påvist, at lav løn er en kilde til seriøs bekymring, og løsansættelser er i øvrigt ikke et spørgsmål som hører hjemme på ministerniveau. Ministeren fremhævede i stedet nødvendigheden af diversitet i bevillingssystemet, som vil fremme en tilstræbt udvikling mod deling af universiteterne i rene undervisningssteder eller i stærke elite-forskningsmiljøer.

Ministerens reaktion kaldes af anonyme fagforeningsfolk for "groft fornærmende", "afstumpet" og "svine-ignorant" (THES 17.5). De siger, at ministeren ikke skal undervurdere deres vilje til at slå for bedre løn og arbejdsvilkår ...

Deltids - et ynke

af XX, deltidslærer i London

I folkeskolen havde jeg det sådan, at blot den mindste omtale af James Watt og hans dampmaskine udgjorde tilstrækkelig grund til at pjække. Heldigvis var vores lærer af samme opfattelse, og vi skyndte os igennem industriens gennembrud i en fart, der gjorde Stephensons damplokomotiv til skamme. Dampkraften blev hurtigt arkiveret i historieundervisningens papirkurv, og jeg følte mig overbevist om, at jeg aldrig mere behøvede at skænke den en tanke. Og det gjorde jeg heller ikke, indtil jeg ca. 15 år senere pludselig stod foran et hold førsteårs-studerende i færd med at holde min første forelæsning på universitetet. Emnet var dampkraftens betydning for industriens gennembrud.

At undervise i emner, som jeg stort set ikke ved noget om, er efterhånden blevet et ret almindeligt indslag i min dagligdag. Jeg har altid vidst, at det var usandsynligt, at jeg vil kunne finde et arbejde, der relaterede direkte til min ph.d.-forskning om den yderste venstrefløj i italiensk politik i første halvdel af det 20. århundrede, men jeg havde dog næret forhåbninger om, at min vilje om nyere europæisk historie ville kunne give mig tag over hovedet og tid til at fortsætte med at forske i et emne, hvori jeg havde investeret så meget tid og energi og så mange følelser.

Jeg kom faktisk også til at undervise i nyere europæisk historie engang, mens jeg arbejdede på min afhandling. Men undtagen én gæsteforelæsning har jeg i de seneste to år ikke undervist i et eneste emne, jeg har studeret siden skoletiden.

Normalt får jeg ikke besked om, hvorvidt der er arbejde til mig, før ca. en uge inden semesterstart – i enkelte tilfælde har det været dagen før – hvor man finder ud af, at man ikke har taget højde for en orlov, at en af de faste lærere har påtaget sig andre forpligtelser, eller at der simpelt hen er kommet flere studerende, end man havde regnet med. Det betyder, at undervisningstimer, forelæsninger og seminarer som regel skal forberedes i samme uge, som de finder sted. Weekenderne går med desperate forsøg på at fylde hovedet med de relevante informationer og derefter organisere dem i en bare nogenlunde sammenhængende form.

De informationer, jeg har brug for til de enkelte timer, lagres i korttidshukommelsen, som om jeg var i gang med et sidste øjeblikks forsøg på at terpe til eksamen, og de kasseres igen straks efter brug til fordel for næste uges emne. For tiden underviser jeg 14 timer om ugen, hvor højdepunkterne omfatter bl.a. romertiden

jø

ansat ligt liv

i Storbritannien, protoindustrialisering og sanitære reformer i den victorianske tids London. Dette mentale kunststykke er ikke befordrende for, hverken mit psykiske eller fysiske helbred. Samtidig er mit sociale liv, som jeg stillede på vågeblus, mens jeg arbejder på min afhandling, nu endelig afgået ved døden.

Jeg lever i en konstant frygt for at blive afsløret af de studerende, og jeg får mareridt om at blive bedt om at anbefale bøger i forbindelse med skriftlige opgaver om emner, som jeg endnu ikke har nået at læse om. Det er dog til min fordel, at de studerende generelt ikke er så udfordrende i dag, som de har været før i tiden.

Hvorfor påtager jeg mig arbejdet i det hele taget? Tja, det er jo svært at lade være. Hvad findes der egentlig af andre muligheder for en historiker med forhåbninger om at bevare tilknytningen til sit felt? Det var jo ikke for, at jeg bare skulle forlade disciplinen igen, så snart afhandlingen var færdig, at jeg ofrede så meget blod, sved og så mange tårer på den. Mit langsigtede mål er at kunne fortsætte forskningsarbejdet og få mulighed for at undervise på et fagligt område, som i højere grad har min interesse.

Faste lærere råder mig hele tiden til at blive ved, for noget skal jo dukke op på et eller andet tidspunkt. Men når jeg går ugens stillingsannoncer igennem, opdager jeg kun, at der stort set ikke er nogen – undtagen dem, hvor man opfordres til at indsende sin CV for at komme på liste over mulige kandidater til midlertidige stillinger (det kan jeg også krydse af). Personligt ville det ikke komme bag på mig, hvis undervisningen på de nye universiteter i fremtiden fortrinsvis blev tegnet af australiere på sabbatår i Europa.

Foruden den konstante mentale træthed, behovet for at komme på pubben, som følger deraf, og den fuldstændige mangel på forskningstid – hele årsagen til, at jeg forblev i universitetssektoren i det hele taget – er min største anke ikke overraskende lønnen. I London får man ca. £30 pr. undervisningstime, hvilket kan lyde af meget. Men der falder ingen betaling for den tid, man bruger på forberedelse, opgaver, vejledning eller på at besvare e-mails fra de studerende. Jeg har engang regnet ud, at jeg nok ikke tjente mere end £5 i timen.

For overhovedet at have penge til mit ophold i sidste semester, måtte jeg supplere min elendige indtægt med administrativt arbejde, som jeg fik £12 i timen for. Efter otte års videregående ud-

dannelse, der har resulteret i bachelor- og kandidateksamener samt en ph.d.-grad, er det bare ynkeligt. For ikke at tale om, at der ingen løn er i ferien, og at man, når semestret er slut, ikke ved, om der er brug for én i det næste og får det heller ikke at vide indtil ca. en uge før, det begynder.

Det giver en lang sommer med vikarjobs eller andet midlertidigt arbejde, alt imens man går og overvejer, om det nu også er umagen værd i betragtning

af, hvor lidt man får ud af det, og at der ingen udsigt er til forandring fremover. Jeg er hastigt ved at nå til den konklusion, at det ikke er det. Og da mine studerende fandt ud af, hvor lidt jeg tjente, rådede de mig faktisk til at få mig et andet arbejde.

XX) er deltidsansat på flere universiteter i London-området.
Kilde: THES 17/05/02 i Martin Aitkens oversættelse

Løsarbejdere

I England er især forskeres ansættelsesvilkår noget ringere end i Danmark. Brugen af korttidskontrakter har nået et niveau, hvor de nærmere er reglen end undtagelsen. 84.000 personer inden for de højere uddannelser og forskning er ansat på tidsbegrænsede kontrakter. Det er 11 pct. af alle tidsbegrænset ansatte i England og dermed den "branche", hvor den ansættelsesform er mest udbredt.

En tredjedel af de universitetsansatte er på tidsbegrænsede kontrakter.

Ni ud af ti af de rent forskningsansatte (på projekter, programmer e.lign.) er ansat på tidsbegrænsede kontrakter. Knap halvdelen af de ansatte på forskningskontrakter er hoppet fra kontrakt til kontrakt i 3-10 år. Mere end hver tiende har gjort det i mere end 10 år.

AUTs generalsekretær Sally Hunt siger, at sejlivede myter bruges til at fastholde situationen:

"En myte er, at den tidsbegrænsede ansættelse blot er en overgangsfase, før man får et rigtigt job som universitetslærer eller som forsker i industrien. Sandheden er imidlertid, at mange i årevis har arbejdet som 'serielt ansatte' på den slags

kontrakter med usikre og dårlige arbejdsvilkår - og ikke har udsigt til andet.

En anden myte lyder, at ansættelsen desværre er nødvendig på grund af usikre bevillingsstrømme. Korttidskontrakterne er altså en nødvendig buffer for arbejdsgiverne. Sandheden er imidlertid, at store forskningsinstitutioner lever med relativ bevillingsikkerhed totalt set. Arbejdsgiverne har derfor penge til at fastansætte mange flere end i dag – hvor en alt for stor gruppe holdes i permanent beredskab og usikkerhed".

Fagforeningen sætter sin lid til den engelske implementering af et EU-direktiv om korttidskontrakter. Et af kravene er således, at der skal ekstraordinære begrundelser til at forlænge en tidsbegrænset ansættelse i mere end to år. I praksis skal man dog have indarbejdet foranstaltninger, som minimerer risikoen for, at arbejdsgiverne i den situation vil fravælge de ældre og erfarne medarbejdere til fordel for yngre og uerfarne, som ikke har nået to-års loftet – og som tilmed er billigere.

jo

Elite og masse på fransk

I Frankrig er hedder politikernes krav til universiteterne ikke professionalisering og erhvervsorientering af universiteterne? Her hedder løsningen at satse på det almene. Men den franske tradition med en afgrund mellem elite (-skoler) og masse er der ikke løsninger på ...

Af lektor HENRIK PREBENSEN, Romansk Institut, KU

Frankrig har ikke universiteter, selv om landet har institutioner der kalder sig sådan.

Den provokation stod filosofen Alain Renaut for i en bog *Que faire des universités?* ("Hvad stiller vi op med universiteterne?") fra marts i år.

De 81 franske universiteter har slet ikke den vægt og betydning for uddannelse, forskning og samfundsudvikling, som universiteter i andre lande. Universiteterne har mange studerende, over 1.5 mio. i 2001-2002, men få penge og dårlige infrastrukturer, og universitetsdiplomer har ringe prestige. Af de 16 mia. € Frankrig ofrer på sine højere uddannelser, går blot 60% til universiteterne, mens 30% går til de *les grandes écoles* hvor kun mellem 3 og 4% af de studerende uddannes. Det franske problem i uddannelser og forskning ligger således i, at der er opstået, ikke bare en kløft, men en afgrund mellem elite og masse.

Samfundet og universiteterne har i Frankrig – som andre lande - et særligt et problem med forholdet mellem masser og eliter. Men den historiske udvikling giver problemet sin egen karakter i Frankrig. Mellem 250.000 og 300.000 unge melder sig årligt til en højere uddannelse. Den voldsomme sortering gør, siger kritikerne, at de allerfleste ender i andrangs institutioner, hvor de kan tage eksaminer der i sig selv ikke giver adgang til ret meget. En tredjedel af de studerende vælger tilmed humanistiske fag, hvor mulighederne på arbejdsmarkedet umiddelbart er få. Hertil kommer at den megen parallelle forskningsvirksomhed defavoriserer universiteternes forskning og dermed forskningsuddannelserne. Man kunne derfor forestille sig at en professionalisering og erhvervsorientering af universiteterne var løsningen.

Grandes écoles - og masseuniversitet

Frankrig gik en anden vej end den tyske (humboldtianske) eller den angelsaksiske. Fakulteterne for jura og medicin fortsatte som skoler. Endvidere oprettede man specialskoler, de såkaldte *Grandes écoles* ("Store skoler"), der varetog uddannelsen af den akademiske elite til statsforvaltning og undervisning, men også blev sæder for en betydelig forskning.

Idéen om 'masseuniversitetet' var en del af tankegodset fra studenteroprøret i 1968, en udløber af oplysningstidens dannelses- og uddannelsesoptimisme, ifølge hvilken mennesket frisattes gennem indsigt i sin egen situation, materielt,

eksistentielt og socialt. I Frankrig skulle universitetsreformer efter maj 1968 og igen efter venstrefløjens sejr i 1981 - som bl.a. ophævede adgangs begrænsningen og oprettede en række ny universiteter - demokratisere de højere uddannelser, åbne dem for 'masserne' og tilbyde 'livslang læring'.

Masseuniversitetets pædagogiske projekt var i sin natur ikke rettet mod snævre, professionsuddannelser. De ny universiteter skulle være demokratiske, pluri-disciplinære og skabe og formidle forskningsbaseret, ikke skolepræget, samfundskritisk viden og uddannelse.

Men fortiden kræver sit: Masseuniversiteterne stod i skyggen af eksisterende eliteuddannelser og elitære forskningsinstitutioner, uden at en naturlig sammenhænge mellem masse og elite, almendannelse og specialisering, nogensinde er blevet realiseret. Masseuniversiteternes millioner af uddannelsessøgende vil for flertallets vedkommende aldrig nogensinde vil få mulighed for at deltage aktivt i vidensproduktion eller indtage topposter i samfundet.

Eliteskolerne

Oprindeligt havde eliteskolerne et militært præg: korpsånd, disciplin, uniform, parader osv. – og mandehørn! Det har kvindernes adgang til uddannelserne blødt op på. Eleverne er på mange af skolerne ansat som aspiranter til stillinger i staten og lønnes med op til ca. 10.000 kr. mdl. Til gengæld er de bundet til 10 års tjeneste.

Kendtest og mest eftertragtede er *École Polytechnique*, *ENA* (national administrationsskole), *Sciences-Po* (politisk videnskab), *ENS* (uddannelse af lærere og forskere). Som mål for ambitionsniveauet kan man nævne at 11 franske nobelpriser og 6 franske Field-medaljer (matematikens Nobelpris) har gået på *ENS* i *Rue d'Ulm* i Paris. Mange andre ledende skikkelser – forfattere, intellektuelle, ministre, præsidenter – er udgået fra disse skoler. I statsadministrationens top og i den politiske ledelse er eliteskolenetværkene så dominerende at kritiske røster har talt om et *ENARKI* (efter navnet på Den nationale administrationsskole, *ENA*)

Adgangen til eliteskolerne går gennem en skrap adgangsprøve, en *concours*, hvor et meget stort antal studerende – ofte flere tusinde – konkurrerer om 30-100 pladser. Der prøves især i almene fag som klassiske og moderne sprog, matematik, fysik og filosofi, ikke specialfag. Og selv om studierne er rettet mod et virke i statens tjeneste, er indholdet

meget alment og teoretisk.

For at forberede sig til optagelsesprøven går man normalt to år i forberedelsesklasser, kaldet *les prépas*. Over 70.000 uddannelsessøgende vælger denne mulighed. Undervisningen er en slags overbygning på gymnasiet og tilbydes på de store gymnasier i universitetsbyerne. Det er muligt samtidig at følge de to første år på et universitetsstudium og tage eksamen dér, så man har noget at falde tilbage på, ifald optagelsen skulle kikke. Man optages i *les prépas* på karakterer fra gymnasiet. Skolegangen, der kan foregå på internatskole, er hård kost som det fremgår af tegningen: Eliteskolernes ledes af skoledirektører udnævnt af undervisningsministeren. Skolernes elever har bedre forhold end universitetsstuderende, fx gode fagbiblioteker som kun er for eleverne, gode IT-faciliteter, flere – ofte bedre – lærere, samt lønnen. Side-løbende kan eleverne gå til undervisning på et universitet og tage eksaminer.

Statens rekrutteringssystem

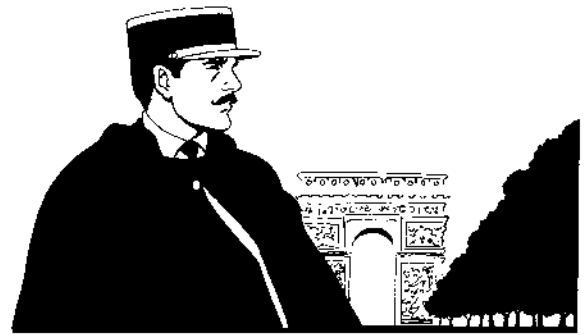
Der er tradition i Frankrig for at staten rekrutterer medarbejdere gennem *concours*, optagelsesprøver hvor der konkurreres om ledige stillinger. Dette rekrutteringssystem hævdes at sikre lighed, som jo er den ene af Den franske Republiks tre grundpiller. Det yder selvfølgelig sikkerhed mod nepotisme. Men mange sociologiske undersøgelser har rejst tvivl om systemet bidrager til at udligne den skæve sociale arv.

Studiet på de Store skoler afsluttes normalt med en *concours*. Ved administrationsskolen *ENA* konkurrerer eleverne om et antal ledige pladser i staten. Nummer 1 ved den afsluttende eksamen vælger først sin ønskestilling, typisk i udenrigstjenesten, dernæst vælger nummer 2, osv. Nummer sjok må tage til takke med hvad der er tilbage. Eleverne fra *ENS* konkurrerer i den såkaldte *agrégation*, der rekrutterer til forskning og højere undervisning. Der udbydes i størrelsesordenen 30-100 pladser i fag med op til 2000 ansøgere. Der er en utrolig opmærksomhed om disse konkurrencer og resultaterne offentliggøres i ansete aviser.

Styreformen på universiteterne

Styrelsen af de franske universiteter er demokratisk og kollegialt præget. I uddannelsesloven, *Code de l'éducation*, hedder det at universiteterne styres demokratisk af personale, studerende og eksterne.

Hvert universitet ledes af en præsident

som har beslutningskompetencen. Han præsiderer et administrationsråd, et videnskabeligt råd og et studieråd. Præsidenten vælges af de tre råd i plenum og blandt de ansatte VIP'er. Valget gælder for fem år, og der er ikke genvalg.

De videnskabelige råd har flertal af VIP'er, repræsentanter for postgraduate studerende og eksterne, der kan komme fra andre universiteter. Deres opgave er hovedsageligt at rådgive administrationsrådet i videnskabelige og forskningspolitiske spørgsmål.

Studierådene består af 40% VIP'er, 40% studenter, samt 20% TAP'er og eksterne. De rådgiver administrationsrådet i studie-spørgsmål og varetager i øvrigt kulturelle og sportslige aktiviteter, der spiller en stor rolle på universiteterne. De sørger også for studentersociale forhold, lægeundersøgelser, dokumentations- og informatikcentre. De skal endelig sikre at de studerendes politiske og syndikale interesser respekteres.,

Universitetsdemokratiet på fransk

En fransk senatskomité har udarbejdet en rapport der bl. a. bygger på en enquête i universitetsverdenen. Det fremgår heraf at de 'menige' er tilfredse med den demokratiske styreform som sådan. Demokratiet ses som den naturlige styreform til at realisere masseuniversitets dannelsesprojekt. Men universitetsansatte mener at deres virke bremses af overdrevne bureaukratiske krav, både i og uden for universiteterne selv og af u hensigtsmæssige juridiske regler, fx for rekrutterings- og advancementsmuligheder. De ansatte kan ikke se at begrænsninger af de demokratiske styreform kan løse et eneste af universiteternes problemer.

Ledelsen, specielt universitetspræsidenterne, beklager sig imidlertid over ineffektivitet og magtesløshed over for de faglige særinteresser i de forskellige styrende organer og råd der hævdes mest at ville forsvare egne privilegier. Derfor ønsker de som en styrkelse af deres position at der indføres mulighed for genvalg af universitetspræsidenter, sådan at funktionstiden kan være længere end de nuværende fem år. Der ønskes også indført eksterne råd, som de amerikanske *Boards of Trustees*, som kan give præsidenterne en modvægt mod de valgte organer.

I universitetsverdenen er der således en voksende modsætning mellem 'demokrater' og 'bureaukrater'.

Universitetslærernes vilkår

De franske universiteter er ikke i sammenligning med de danske overbefolkede med studerende og underbefolkede med lærere og forskere. S/L ratio er nogenlunde som i Danmark.

Men nu er det jo ikke Danmark, franske universitetslærere sammenligner med, men eliteskolerne i deres eget land. Derfor er utilfredsheden med S/L-ratio er stor. Forholdet er jo også markant dårligere end i *les prépas* og på *les grandes écoles*.

En stilling som universitetslærer anses ikke som særligt attraktiv. Stillingsstrukturen opererer med to kategorier fastansatte, *maîtres de conférence* (lektorer) og professorer, der har stort set samme arbejdsopgaver og -forhold. Forholdet mellem de to grupper er ca. 3/2. Lærerne er ikke specielt højtlonnede, månedslønningerne er fra 14.000 til 29.000 kr. Lønningssystemet er usmidigt. Lønskalaen er centralt fastlagt og fælles for alle statslige funktionærgrupper. Oprykning i skalaen er til gengæld ikke automatisk, men efter konkret vurdering hvert tredje år.

Avancementssystemet er blokeret, især af demografiske årsager. Der er en latent konflikt mellem to generationer. De ældre ansatte, der føler de har ofret tid og karrieremuligheder på opbygningen af et universitet, der ikke har råd til belønne dem for indsatsen. Og en ung generation der føler at den på sin vej frem ikke får de forventede gode forsknings- og arbejdsvilkår.

Studerterne

Studierne er delt i tre *cycles*. Første cyklus er normalt to-årig og afsluttes med alment diplom, *DEUG*. Anden cyklus er et- eller to-årig og afsluttes med en licentiat- eller magistergrad. Tredje cyklus, hvortil der er særlige adgangsbetingelser, afsluttes med en doktorgrad efter 3-5 år eller en specialgrad efter 1-2 år.

Problemet med frafald og forlængede studietider på første cyklus er meget stort. En del af skylden lægges på pædagogikken. Der er stort set to slags undervisning. Forelæsninger, hvor de studerende omhyggeligt skriver noter og referater, som de mener lærerne vil høre gentaget ved eksamen, og øvelser, hvor undervisningen skulle være mere dialogisk, men ofte ikke er det. Ifølge en OECD undersøgelse er franske studerende på niveau med andre europæiske landes, men de er påfaldende nervøse for at sige eller gøre noget forkert. At de dygtigste studerende går i *les prépas* eller *les grandes écoles*, snarere end på universiteterne, mindsker ikke de pædagogiske problemer.

Diplomer tildeles på basis af traditionelle eksaminer eller såkaldt kontinuert videnskontrol i undervisningen. Der er intet censorkorps. Lærernes magt over karaktergivning er derfor stor, et forhold der ikke opmuntrer ikke til studenterkritik af undervisningen. Karakterskalaen går fra 0 til 20.

Beståelses gennemsnit er 10.

Universitetsdiplomers anseelse er ikke høj, og et universitetsdiplom er i sig selv ikke nogen indlysende adgangsbillet til det akademiske arbejdsmarked. Eliteskolernes og statens rekrutteringssystem ved *concours* skummer floden af en uddannelses-årgang.

Løsning: Erhvervsorientering og professionalisering?

Er systemets løsning så – som i Danmark – en professionalisering og en erhvervsorientering af universiteterne? Udefra set er svaret nej. Alain Renault – som netop har lavet en rapport til undervisningsminister Luc Ferry – plæderer hverken for afdemokratisering af universiteterne eller erhvervsorientering og professionalisering af studierne. Renault forestiller sig reformer der knytter an til det middelalderlige universitets balance mellem et *studium generale* som grundstudium og efterfølgende specialisering som udnytter erfaringerne fra *les prépas* og *les grandes écoles* hvor der lægges vægt på *alment-formative* fag som filosofi, sprog, matematik, moderne informationsvidenskab, ikke på specialistviden. Grundstudiet skal give de studerende en "autentisk generalist kultur". Specialistkompetencer kan man altid erhverve sig, mener Renault. De kommer hurtigt og ændres hurtigt. Både menneskeligt og samfundsmæssigt er det **det almene** der bør sættes på. Og da undervisningsminister Luc Ferry – der er kendt som 'upolitisk' humanist og med kærlighed til den klassiske almenkultur – står for de samme værdier, stiller det en anden slags universitetsreformer i udsigt end i Danmark.

Man kan spørge sig om **problemet med afgrunden mellem elite og masse** finder en løsning på dette grundlag? Svaret må være et rungende *måske*: Alain Renault opgiver i sin analyse af de franske højere uddannelser enhver forestilling om at integrere eliteskolerne og det nationale forskningscenter i universiteterne eller at omdanne universiteterne til en slags eliteskoler. Ingen af delene er praktisk gennemførlige. Om hans kompromisløsning holder, nemlig at løse universitetsproblemerne ved en tilbagevenden til en slags middelalderlig *baccalareus* som indgang til faguddannelser, og uden at røre ved eliteuddannelserne, kan kun tiden vise.

Med den borgerlige valgsejr i Frankrig, der cementerer elitenetværkenes, ENAR-Kernes, greb om den politiske magt, er der god udsigt til at Renaults forslag vil blive fulgt af politisk handling.

Nyprog og management

Den danske forskningspolitik er stærkt inspireret fra England, og engelske udtryk køres ofte på banen.

Michael Loughlin har fanget nogle af de seneste inden for genren "kvalitet-". Men nysproget er magtredskaber, og akademikere har pligt til at sige fra. Det er bydende nødvendigt at spørge magthaverne: Hvad menes der egentlig præcist med de ord?

Den offentlige sektor i Storbritannien har gennem flere år været genstand for en række "kvalitetsreformer". Man har brugt store pengebeløb på at oprette overvågningsorganer og på at opstille krav til medarbejdere i uddannelses- og sundhedssektorerne om at "udvise kvalitet" i deres arbejde. Det indebærer typisk, at man skal lære at omdefinere arbejdsproceduren ved hjælp af et bizart ledelsessprog, idet det forventes, at man indarbejder dette sprogs "tekniske termer" i dokumenter, der tilsammen udgør et *audit trail* (1), dvs. en jargonbefængt papirguirlande spækket med krydshenvisninger, som kan gennemlæses af organisationens ledere og – i tilfælde af inspektion – overvågningsorganernes medarbejdere.

Denne proces kalder man for *accountability* (2). Når en organisation så endelig er *accountable* (3) – jvf. "ansvarlig" – siger man, at "kvaliteten" er "sikret". De specifikke procedurer, der kendetegner kvalitetssikringen, ændres fra tid til anden. Ledelsen forbeholder sig ret til f.eks. at lave om på udformningen af skemaer, omstrukturere sine godkendelsesmekanismer, eller opdatere retningslinier eller *benchmarks* (4).

Generelt set betyder den moderne ledelses stedsevarende **sproglige innovationskultur**, at der altid vil være en ny jargon, som medarbejderne skal lære og indarbejde i deres arbejdsbeskrivelser. Vi, som er ansat i den offentlige sektor, oplever det sådan, at vi bruger stadig mere tid på at udvise kvalitet og stadig mindre tid på at udføre det, som vi småborgere tidligere betragtede som vores arbejde.

Det, der glimrer ved sit fravær i den kolossale mængde litteratur – der udgår fra staten, lederstanden og eksponenter for de såkaldte ledelsesteorier, der i sin tid afstedkom "kvalitetssikringskulturen" – er noget som helst, der bare ligner en sammenhængende forklaring på, endsige forsvar for, deres grundlæggende præmisser. Hvordan bidrager en sådan bemyndigelse af ledelsen til, at en service bliver "ansvarlig" i nogen meningsfuld eller brugbar forstand over for brugerne? Hvad er det præcist, at studerende og patienter (uvægerligt, og uden diskussion, benævnt som "kunder" eller "forbrugere") lærer om "kvaliteten" af den enkelte service, som kan henføres til disse ledelsesmekanismer?

Analogen med regnskabsrevisionen (jvf. *audit*) antyder, at de, der styrer de nye **kvalitetsregimer**, har opdaget en objektiv målestok, hvorved "kvaliteten" kan aflæses af den relevante dokumentation,

ligesom når man ser på bundlinien i virksomhedens regnskab. Faktisk anvender man i de mest brugte evalueringsmodeller som regel lister over kriterier, hvor der blot skal krydses af. Jo mere empirisk man kan få det til at se ud, jo bedre, for tilgangen bygger på organisationsteorier, der tager udgangspunkt i en mistillid over for – eller ligefrem foragt for – "subjektive" ideer som f.eks. "faglig vurdering". Som Philip Crosby (celeber "ledelsesguru" og en af ophavsmændene til "kvalitetsrevolutionen" i ledelsesteorien) har formuleret det i sin "klassiske tekst" *Quality is Free*:

- "Kvalitet er for vigtigt et begreb til, at det kan overlades til fagfolk, som jo altid mener, at de 'ved bedst'.

Moderne ledelsesteori ligefrem flyder med pseudovidenskabelig terminologi. Henvisninger til "kvalitetsingeniører" og "den industrielle kvalitetsstyringslære" forekommer side om side med mere æteriske begreber som f.eks. "kvalitetsbevidstheds-kontinuum". Ledelsesforskere påstår endda, at de har opdaget "grundlæggende kvalitetskriterier", som skulle være fælles for alle komplekse organisationer.

Når man spørger om, hvad der egentlig skal forstås ved disse "kriterier" – som angiveligt udgør selve det intellektuelle grundlag for denne "videnskab" – afviser forfatterne og kommentatorerne uvægerligt den stringente analyse til fordel for at **overdænge publikum med en gang retorisk spærreild**: "Kvalitet", "excellence" (5), "autonomy" (6), "empowerment" (7), "continuous improvement" (8), "dynamiske læringskulturer", "ownership" (9), "effektivitet", "self-actualisation" (10) osv. Ordforrådet udvider sig ud i det uendelige.

At tage det alvorligt, at disse termer kræver analyse, ville være det samme som at indrømme, at deres anvendelse til forsvar for ens foretrukne politik udgør en tvivlsom øvelse, der kræver detaljerede argumenter for at underbygge de specifikke konklusioner, der bliver draget. For så vidt at der overhovedet fremføres argumenter eller analyser, er de uvægerligt overfladiske og cirkulære: man påstår f.eks., at man har fundet frem til visse "kvalitetsaspekter" eller "-dimensioner", men det viser sig, at der blot er tale om f.eks. "effektivitet" eller "ownership". Så erklærer man uden videre, at disse begreber er de forventelige resultater af den politik eller de strukturer, man forsøger at "forsvare". Én uklar term "forklares" altså ved at henvise til flere andre – så er

det emne uddebatteret, og de, der sidder med magten, har igen frit slag med hensyn til at vælge lige præcis den operationelle definition på kvalitet, som er mest velegnet til netop deres formål.

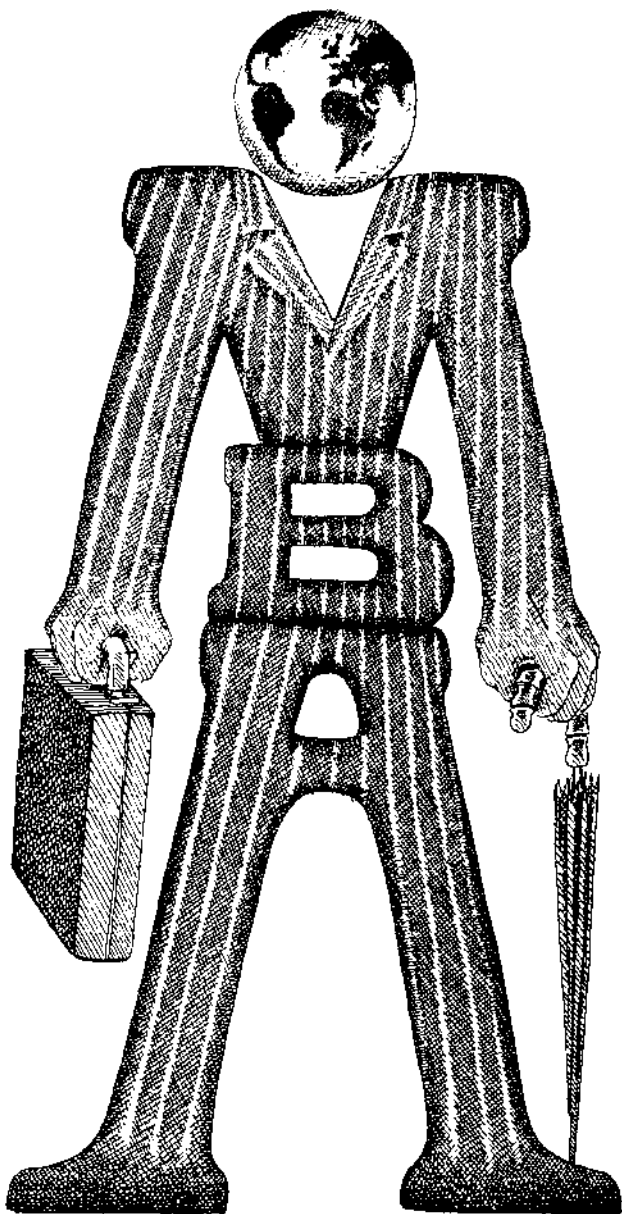
Tag f.eks. **Peter Williams'** artikel (i THES 11-01-02). Selv om Williams [*direktør for QAA, Quality Assurance Agency – statslig kvalitetssikringsorgan, red.*] beklager kvalitetsdebattens overfladiske præg, undlader han samtidig at placere skylden dér, hvor den retmæssigt hører til, nemlig hos politikerne og topledere, som meget målbevidst har gjort sig store anstrengelser for at få den seriøse diskussion drejet derhen, hvor man bare kan nøjes med at udveksle slagord eller smage på de nyeste slagord – *buzzwords*.

Derudover forsøger Williams at "forklare" (dvs. påstå uden forklaring), at kvalitetssikring ikke er "den akademiske friheds eller integritetens fjende", men "i lige så høj grad [er] en vej til selvtilid som til tillid til det offentlige". Han forklarer selvfølgelig ikke, hvorfor den foretrukne **vej til selvtilid** for i tusindvis af underbetalte offentligt ansatte nødvendigvis må indebære, at man betaler folk som ham en løn, der er flere gange større end deres egen, for at kontrollere deres arbejde.

På lignende vis "forklarer" han, at kvalitetssikring ikke er det modsatte af "kvalitetsforhøjelse", og han tilføjer: "hvad ordet så end betyder". I en mere rationel verden ville den slags sidebemærkning, fremsat af en mand i Williams' position, give anledning til forbavselse. Hvis han ikke ved, hvad "kvalitetsforhøjelse" betyder, hvordan kan han så vide, at det ikke er det modsatte af kvalitetssikring? Og hvorfor har QAA så evalueret akademiske institutter ud fra et "aspekt", der hedder "kvalitetssikring og –forhøjelse" [QME, eller *quality management and enhancement* (11), red.], når direktøren ikke engang ved, hvad kvalitetsforhøjelse betyder? QME var et af de seks "aspekter", der dannede grundlag for evalueringen under det gamle QAA-system, og akademikere måtte lade som om, de vidste, hvad det betød, for at tilfredsstille kvalitetskontrollen. Måske burde de institutter, der satte points til, overveje, om dommen nu skal appelleres?

Jeg er enig med Williams, når han siger, at universiteterne bør beskæftige sig med *åndslivet*. Men det siger noget om **nutidens skammelige intellektuelle fattigdom**, at en sådan udtalelse kan betragtes som alt andet end en floskel. Hvordan skulle et universitet, der *ikke* beskæftiger sig med *åndslivet*, tage sig

ud? Svaret følger måske af Tony Blairs korstog mod "intellektuel snobberi", hvis bare vi ser tiden an.

Der findes intet belæg for, at en centraliseret, lederstyret kontrol af akademiske medarbejdere – dvs. opstillingen af systemer, der på forhånd bestemmer, hvilken form "kvalitetsundervisning" bør tage – er den bedste måde at fremme kreativitet, opfindsomhed, integritet eller nogen af de andre ting, Williams påstår han sætter pris på. Blot at indflette termerne "academic integrity" (12) og "akademisk frihed" i de opstillede "kvalitetskriterier", udgør ingen bevis på, at disse ting kan opnås ved hjælp af det foretrukne system. Ved at udtrykke sig sådan, anvender Williams en decideret ledelsesmetodologi frem for en akademisk. Det er det samme tankegods, der siger (for nu at tage et eksempel fra sundhedssektoren), at hvis man ønsker at fremme individualiteten hos sine medarbejdere, så skal man lave en workshop, tvinge medarbejderne til at deltage og opstille det som et mål med "validating" (13) medarbejdernes status som individer. Vi behøver ikke at "validere" folks status som individer for at "fremme" deres individualitet, lige så lidt

som vi behøver at tvinge akademikere til at være frie ved at opstille "akademisk frihed" som et "kvalitetskriterium" med fuld opbakning fra et magtfuldt statsligt organ.

Hvad kan vi så gøre ved alt det her? Vi skal for det første gøre os det klart, at **formålet med kvalitetsjargonen ikke er at forbedre serviceniveauet, men snarere at placere magten i hænderne på dem, der styrer "kvalitetsmekanismernes"**, samt at "støtte" regeringens politik. De definitioner på kvalitet, man fremsætter for at retfærdiggøre kontrollen, savner intellektuelt grundlag, og udtalelser, der fremsættes for at underbygge dem, er ofte *ad hoc* og til tider åbenlyst inkonsekvente.

Akademikere har en særlig forpligtelse til at fremme kritisk intelligens og fordømme vrøvl. Vi, der angiveligt har engageret os i at fremme kritisk tænkning, har tilladt, at "meningsstyring" har udviklet sig uhammet. Vi har – uden at protestere – tilladt, at visse interessegrupper har taget patent på en overbevisende terminologi, der forhen var fælleseje.

Nu mere end nogensinde er det bydende nødvendigt, at vi spørger samfundets magthavere: **Hvad menes der**

egentlig præcist med de ord? Hvad retfærdiggør de initiativer, terminologien bruges til, og de konklusioner, man drager? Vi skal insistere på et seriøst og gennemtænkt svar. For nu at undergrave en nøglemetafor i Williams' artikel: vi skal lægge vægt på *ikke* at synge rent, på ikke at fremsige retorikken, når vi bliver opfordret til det.

Fagforeningerne bør overveje at give mere støtte til medlemmer, der nægter at deltage i kvalitetsøvelser, hvis rationale de oprigtigt betvivler, og visse studenterrepræsentanter bør holde op med at fremsætte så meget gylle, når de udtaler sig om emnet. Nogen burde hviske studenternes organisation i øret, at det hverken er særlig smart eller særlig sejt at definere sig selv som "forbruger". At udvise solidaritet med sine lærere og andre i samme sektor til gengæld – det ville være rigtigt smart.

Vi må dryppe malurt i bægeret: imødegå vrøvlet ved enhver given lejlighed. Det forekommer mig at være den rigtige vej mod selvtillid og selvrespekt – og det er vores bedste chance for at redde det, der er værd at redde, i den offentlige sektor.

Ordbog over artiklens nysprog:

- (1) "audit trail" - revisionssporing
- (2) "accountability" - målbarhed
- (3) accountable - regnskabsopgørelig
- (4) "benchmarks" - standardsammen-

ligning

- (5) "excellence" - fortræffelighed
- (6) "autonomy" - selvstændighed
- (7) "empowerment" - bemyndigelse
- (8) "continuous improvement" - stadige

forbedringer

- (9) "ownership" - ejerskab
- (10) "self-actualisation" - selvrealise-

ring

(11) *quality management and enhancement* – kvalitets-management og -forstærkning

(12) "academic integrity" - akademisk uafhængighed

(13) "validating" - efterprøve gyldigheden eller bæredygtigheden

(Udtrykkene er oversat med assistance af Torben Kornbech Rasmussen)

Michael Loughlin er lektor ved Manchester Metropolitan University og forfatter til bogen *Ethics, Management and Mythology* (Radcliffe Medical Press).

Kilde: THES 22-03-02 i Martin Aitkens oversættelse

Dannelse og kunnen

Om de regler, efter hvilke man kommunikerer blandt dannede mennesker.

Noget man under ingen omstændigheder bør springe over

Dette essay er uddrag af Dietrich Schwanitz' 540 sideres opus om dannelse: "Bildung" med den forjættende undertitel "Alles, was man wissen muss".

Schwanitz' bog om dannelse - som er præget af tysk grundighed og akademisk tradition, men balancerer subtilt mellem alvor og ironi - har i flere år ligget blandt de tyve øverste på den tyske bestsellerliste. Fra klassisk kultur til konstruktivisme og kaosteori, her er alt hvad man skal vide, kanonisk opregnet. Udførlige referater af alle de store europæiske romaner man aldrig får læst, men som hører med til dannelsen, fx Robert Musils "Der Mann ohne Eigenschaft". Som bonus fås et afsnit om hvad man ikke skal vide hvis man vil gælde som dannet. I dette uddrag argumenterer Schwanitz for at dannelse er et trosfællesskab som man ikke kan sætte spørgsmålstegn ved, og han formulerer til slut dannelsens trosbekendelse.

Til bogen kan købes en pakke med bl.a. CD'ere over den klassiske musik og en anbefaling / læsevejledning af de 50 klassiske bøger, som man absolut bør kende...

Mens vi i første del af dannelseshåndbogen har præsenteret viden, drejer det sig i denne anden del om kunnen. Mens der dér var tale om kundskaber, drejer det sig her om anvendelsesregler. Til forskel fra kundskaberne som er soleklare, er reglerne imidlertid skjulte. De bliver sjældent benævnt fordi dannelse er et socialt fænomen hvor der findes insidere og outsiders. Denne håndbog turde være den første som definerer disse regler.

For at forstå dem må vi spørge: Hvad er dannelse?

Det kan der gives adskillige svar på.

Her et par forslag:

Dannelse kalder man en gennemarbejdet forståelse af egen civilisation.

Hvis kultur var en person, ville personens navn være dannelse.

Dannelse var idealet for et neohumani-

stisk opdragelseskoncept som tidligere især prægede det tyske borgerskab. I modsætning til angelsakernes politiske humanisme kom det med sin betoning af inderligheden som civilisationskoncept til kort over for nationalsocialisterne og er derfor blevet bragt i miskredit først og fremmest af studenterbevægelsen i 68.

Dannelse er fortrolighed med grundtrækkene i vores civilisations historie, de store teorier inden for filosofi, videnskab og formsprog, samt hovedværkerne inden for kunst, musik og litteratur.

Dannelse er en smidig og toptrimmet åndstilstand, som opstår når man engang har vidst alt og igen har glemt alt; "jeg glemmer det meste af, hvad jeg har læst ligesom det meste af, hvad jeg har spist; men så meget ved jeg, begge dele bidrager ikke desto mindre til opretholdelsen af min ånd og mit legeme." (Georg Christoph Lichtenberg)

Dannelse er evnen til at hævde sig i konversationen med kultiverede mennesker uden at vække anstød.

Dannelse orienterer sig mod idealet af den almene personlighedsdannelse i modsætning til specialisterne praktiske erhvervuddannelse.

Og her er definitionen på dannelse fra Brockhaus: "Proces og resultat af en åndelig formning af mennesket, i hvilken det som individ, som hvad angår instinkt, endnu ikke er fastlagt gennem mødet med verden, især med kulturens indhold når til den fulde virkeliggørelse af sig selv som menneske, til "humanitet". Derefter følger stikordene "uddannelsesbarriere", "uddannelseskluft", "uddannelsesplan", "manglende uddannelsesmuligheder", "uddannelsespolitik" og "uddannelsesorlov."

Synonymordbogen fra VEB Verlag Enzyklopädie Leipzig 1973 nævner under stikordet 'Bildung'

Begreberne: "Kultur, belæsthed og opførelse". På engelsk hedder dannelse "liberal education", 'danned' gengiver leksikonet med "educated, cultured, well-bred". På fransk taler man om "culture générale", mangel på dannelse hedder simpelthen "ignorance" eller "lacune dans les connaissances", mens dannet bliver oversat med "cultivé" eller "lettré". På latin hedder dannelse "mentis animique informatio", "cultus" eller "eruditio". På græsk hedder dannelse "paideia" og på russisk "obrasowanije".

Dannelse er altså et komplekst fænomen: et ideal, en proces, en sum af kundskaber og evner og en åndelig tilstand. Tilstande kan beskrives ved hjælp af adjektiver. På tysk kan man tale om at

være dannet, men også om at være kultiveret. Det modsatte er udannet, på engelsk "uneducated" på fransk "inculte". Ser vi imidlertid på den sociale virkelighed, må vi konstatere at dannelse ikke kun er et ideal, en proces og en tilstand, men også et socialt spil. Hensigten med dette spil er indlysende: at fremstå som dannet og netop ikke som udannet. Men reglerne har det i sig. Den som ikke fra barnsben har øvet dannelsesspillet, har senere meget svært ved at lære spillereglerne. Hvorfor? Fordi man skal kende dem på forhånd for at få lov til at øve dem. I dannelsens klub bliver man kun optaget hvis man allerede behersker spillet; men lære at spille spillet kan man kun i klubben.

Det er unfair. Men hvorfor er det sådan?

Fordi dannelsesspillet er et "forudsætningsspil." I hyggeligt samvær forudsætter enhver om den anden at han er dannet, og den anden forudsætter at det samme forudsættes om ham.

Sådanne gensidige forudsætninger er en form for kredit. Inden for moralen er det helt almindeligt; dér forudsætter man en generel anstændighed som det normale. Ved et aftenselskab ville det være upassende at spørge:

"Sig mig engang, hr. Isebrecht, har De nogensinde begået et roveri? Nej? Heller ikke en voldtægt?"

På samme måde er dannelse underkastet et tematiseringstabu. Det er fx upassende at teste en samtalepartners dannelse ligesom i en quiz efter modellen: "Hvem har bygget Domkirken i Firenze? Hvad, det ved De ikke? Og De siger at De har studentereksamen?"

Dette tematiseringstabu skaber et bredt sumpet område af uklarhed om hvad man som dannet menneske skal vide og hvad man ikke skal vide. Og på denne gyngende grund overfalder enhver af en generel usikkerhed som fører til nye præsuppositioner og tematiseringsforbud. Det leder frem til en ny definition:

Dannelse er navnet på et socialt spil, som er kendetegnet ved særlig høje forventninger og forventningers forventninger hvad angår kulturel viden hos medspillerne; disse må imidlertid ikke tematisere forventningerne og forventningernes forventninger. Medspillerens snilde består i på én gang at registrere og opfylde disse forventninger, eller hvis det ikke lykkes, ikke at lade de andre mærke det.

Resultatet er at forventningerne til dannelse ligesom til kærlighed bliver urealistiske fordi de ikke må efterprøves.

Det tabuiserer bestemte spørgsmål. Når det drejer sig om dannelse skal man i tvivlstilfælde antage at man burde vide dette eller hint og derfor ikke spørge til det.

I et selskab ville det ganske vist være tilladt at ytre følgende anmodning: "Undskyld, men kunne De lige forklare mig den anden termodynamiske lov, jeg har aldrig forstået den."

Nogle vil så lykkelig udbrude: "Det har jeg heller ikke", og der vil opstå en del fnisen. Den anden termodynamiske lov hører ikke med til dannelse.

Men prøv engang at spørge: "Van Gogh, van Gogh, er det ikke den angriber på det hollandske fodboldlandshold, der ved det sidste VM brækkede næsen på den tyske målmand?"

Hvis Deres tilhørere tager det her alvorligt og ikke tror at De bare ville være spøgefuld, vil deres miner fortrækkes i bestyrtelse og de vil i fremtiden undgå al omgang med Dem.

Det fører til yderligere en definition.

Viden inden for dannelse består af kundskaber, som man ikke må spørge til.

Den bestyrtelse, som Deres spørgsmål om van Gogh har vakt, må De ikke mistolke som dannelseshovmod. Snarere er det tilhørernes hjælpeløshed over for en som har overtrådt reglerne om forudantagelse. Det lammer dem: Konversationsstrømmen opstemmes pludselig foran rådvildhedens mur. Ethvert svar ville fornærme Dem og stemple Dem som spedalsk. Her er et lille udvalg af sådanne umulige svar:

"Nej, min gode mand, den van Gogh vi taler om var maler."

Det er det mest direkte svar, og det

lugter af common sense, men er i virkeligheden en stinkbombe som tydeliggør at De er en uvidende klodrian der fra nu af bliver behandlet som en paria.

Et andet svar kunne være:

"Det tror jeg ikke, men naturligvis ved jeg ikke så meget om fodbold som De."

Det ville være nok, og hos de andre tilstedeværende ville det fremprovokere en let fnisen. Det refererer til at De er en fodbold-Hooligan, som ganske vist ved alt om denne primitive kampsport men intet om vesterlandsk kunst.

En tredje variant kunne efter se således ud:

"I princippet jo, men det var ikke næsen, men øret, og det var ikke målmandens men sit eget øre han skar af.

Det ville fremprovokere en høj latter hos de tilstedeværende og få Dem i Deres forvirring til at se ud som en tåbe.

Men fordi høflighed forbyder sådanne svar, føler de tilstedeværende sig lammet og sat skakmat. De har ikke mis-krediteret Dem selv så meget fordi De har åbenbart en mangel i Deres viden, men fordi De har overtrådt spillereglerne og afsløret de stiltiende forudsætninger for dannelsesspillet. De har konfronteret en deltager med dem, og tvunget ham til at eksplicitere det som latent og nådigt hviler i det udtaltes tusmørke. Men hvorfor skulle det skabe en sådan forvirring? Hvorfor er det så pinligt at forklare spillereglerne og sige hvad man skal vide? Hvorfor er det så slemt at jage dannelsesspillets stiltiende forudsætninger ud af deres skjul?

Ganske enkelt: fordi man ikke kan begrunde dem.

Heller ikke de dannede kan sige Dem hvorfor van Gogh hører til kredsen af kanoniske malere, mens Fritz von Uhde kun er et navn for kendere, skønt hans *Kartoffelskrællersken* i sin ekspressive kraft ikke virker mindre stærkt end van Goghs *Kartoffelspiserne*. Men at man skal kende den ene og ikke den anden er en del af den forudforståelse som der ikke kan spørges til, og som har en samhørighedsskabende kraft.

Det fører til yderligere en definition.

Dannelse er et trosfællesskab.

Dens trobekendelse lyder som følger:

Jeg tror på Shakespeare og Goethe og på alle de kanoniske værker, som har fundet anerkendelse i himlen og på jorden. Jeg tror på Vincent van Gogh, Guds udvalgte portrætmaler, født i Groot-Zundert ved Breda, opvokset i Paris og Arles, Gauguins broder i ånden og senere uven, som har lidt, er blevet forrykt og har begået selvmord, opfaret til himmels, siddende ved Gud Faders højre hånd, hvorfra han skal komme at dømme kendere og filistre. Jeg tror på kulturens kraft, geniernes evige liv, én hellig kunstens kirke, de dannedes samfund og humanismens tidløse værdier, i evighed, amen.

Dietrich Schwanitz: Bildung (Eichborn Lexikon 1999). Se mere om bogen på www.amazon.de

Schwanitz var indtil 1997 professor i engelsk litteratur ved Hamburgs Universitet, og uddrag af hans roman "Der Campus" har tidligere været bragt i FORSKERforum.

Oversættelse: Lis Østerberg Nygaard og John E. Andersen

Makro-, meso- og mikrodumheder

I masseuniversitetets hellige navn har man givet køb på det klassiske universitets kvaliteter og værdier.

Den tyske forfatter Asmus Petersen leverer en sønderlemmende karakteristik af tilstanden på det moderne universitet hvor enhver er sig selv nærmest, hvor middelmådigheden hersker, hvor studenterne svigtes og hvor sammenbruddet truer.

Til historien.

Kort fortalt gik Thales, af profession naturforsker og visdommens ven videre i retning af vandreservoiret. Og dér bemærkede han slet ikke tjenestepigen fordi han havde rettet sit tanketunge blik mod det blå firmament over hvilket som altid Helios, den pralhans, galopperede i fuld fart, med sit seksspand naturligtvis. Eller hvis historien hændte efter solnedgang, forsøgte vores mand pligtskyldigt at lokalisere nogle galakser på den græske aftenhimmel for at benytte dem i sine afgørende overvejelser over stjernernes gang og menneskeskæbner, og mere endnu: for her og der, idet han skridter rask afsted hvilket tankernes flugt til stædighed befordrer, at begrunde filosofien. Som sådan. Således agtede han ikke på vejen og faldt - eller styrtede tungt med udbruddet (ehoi!) og forbandelsen (fuck-ing!) ned i brønden med alle fire strakt i vejret. Det lo tjenestepigen fra Thrakien så hjerteligt ad. Således står det at læse et dusin steder. Men passer det? Formastede en køkkenhjælp sig virkelig med sin latter til en dom over den højerestilledes opførsel og livsførelse? Og var de højtlønnede grækere, og er de stadigvæk sådan: alle kloge mænd verdensfjerne, alle dumme kvinder virkelighedsnære?

Indskud: Den danske historie (oversætterens anmærkning):

Den danske pendant til de tåbelige lærde mænd fra denne tekst er naturligvis Holbergs ERASMUS MONTANUS. Her er det den bondesnu Jacob, der afslører sin lærde brors dumhed i slutningen af 2. akt. Jacob fortæller de ellers så stolte forældre hvordan Erasmus Montanus er gået rundt i tanker i øsende regn mens han selv der skulle bære kappen gik bagved. Naturligtvis tog han selv på når nu den lærde bror var for distraet til at bede om den. Scenen slutter med en grotesk beskrivelse af hvordan Erasmus i dybe tanker går ind til køerne i stalden og spørger efter sin svigerfar. "Om jeg ikke havde været med ham, havde han endnu stået i stalden og kåget(gloet) køerne i rumpen af lutter lærdom."

Erasmus Montanus - en meget lærd mand, men også en stor tosse fra 1723. Ja, vi kan også være med i Danmark når det gælder de lærdes tåbelighed.

Om de store lærde

Da Einstein erfarede at en tagdækker lige var faldet ned fra et højt tag, hastede han til dennes sygeseng for at udspørge ham om det frie falds kvaliteter.

Bruno von Hornen, filosof i Heidelberg, hvis forelæsninger i sal VI blev forstyrret af byggelarm fra universitetspladsen ilede til vinduet og råbte til arbejderne: "Hvis De ikke straks holder op med den uforskammede støj, siger jeg ja til en stilling i Berlin!"

Platon der i den mægtige Dionysos' land ville virkeliggøre den ideale stat i Syrakus og omegn - det fuldkomne menneske i den fuldkomne stat - lider naturligvis nederlag. Således måtte det også gå stjernefilosoffen Heidegger fordi nazisterne alligevel ikke helt fulgte hans ophøjede, fordrukne krav til deres stat "af en ny virkelighed", "med en indre sandhed og storhed" men slog til så brutalt og grusomt som de var.

[...]

Og andre lignende historier

[...]

"Hvad der i dag foregår på universitetet, visdommens arnested", siger Stella, min tidligere veninde ved universitetet i Bochum, "er simpelthen forfærdeligt. Og at betegne dette evindelige 'enhver sig selv nærmest' og 'alle mod alle' som dumhed, ville være meget eufemistisk. Det er meget værre. Hør lige her. Jeg har med de yngre studerende at gøre. For det første må jeg sige: De bliver dummere og dummere." - "Hvad!" - "Ja, studenterne. Nu skal jeg forklare dig det i detaljer. Naturligtvis er dumhed ikke et tema, altså må ingen student være dum, at tænke noget sådant er helt umuligt." - "Det forstår jeg ikke." - "Det gjorde du heller ikke sidste gang. Studenterne må jo ganske automatisk blive dummere fordi de overvældes af stadig flere og nye krav. Den gamle dannelseskanon går hen over hovedet på dem, op i røven med den. I det hele taget. Og det nye er ikke til at klare. Hvad kommer der så ud af det? Og til slut: et diplom og endnu et diplom og så hurtigt en doktorgrad. Hvad er det? Bare en funktionel kvalificering til et job. Frygteligt." - "Men hvor kommer det fra?" - "Det skal jeg forklare dig: fra al den fastlåsthed, som universitetsreformen har produceret; fra det ligemageri, som ødelægger alt, fra masseuniversitetets kaos. Det griber ind i hinanden. Naturligtvis ligger dumheden, hele vanviddet, årsagen til at det kunne komme så vidt i universitetet, hos de lærde som dit tema så smukt formoder.

Blot kigger ingen her op i luften og falder i vandet, men man bider sig fast i hinanden, og alle ryger samlet på snuden." - "Og hvem ler?" - "Hør her: Studenterne bliver ikke hjulpet. Faginformatiøn, 'studium generale' ville muligvis være der, men det falder alt sammen væk; altså en langsom, uafvendelig misrøgt af indlæringskulturen. Desuden og måske netop derfor: ingen kan mere begå sig. Måske er jeg dum fordi jeg lider under det. Og så for det første den evige såkaldte personalemangel. For det andet administrationen. Alle sammen akademikere. Når du hører sådan noget: en knaldberømt professor fra Tel Aviv som vi havde inviteret må ikke bo på Intercontinentel eller Hilton. En førende forsker der rejser rundt i hele verden. Reglerne tillader kun et middelklassehotel. Nå, han lo bare, det kunne også ske i hans land. Eller tag dødsannoncerne. Mere ynkeligt kan det ikke blive. Enhver enke efter en kolonihaveejers har råd til noget bedre. For nylig døde en orientalist, en storartet kvinde, 62 år gammel, jøde, og så var der i den lokale sprøjte kun en lillebitte annonce. Reglerne!" - "Stakkels Tyskland."

"Altså administrationen. Den lægger sine opgaver over på professorerne. Men vi er lægmænd. Som docenter bliver vi bekæmpet af administrationen, kronisk, intrigant. De torpederer vores projekter, samarbejdet kaputt, intet fungerer mere. Den såkaldte selvforvaltning skal ske ved professorerne, men det er vi ude af stand til - administrationen gnider sig i hænderne." - "Altså er der da nogen der ler." - "Sardonisk, ja. Og lige en ting til, så holder jeg op. Postulatet om lighed." - "Det har vi da allerede talt om?" - "Altså alle er lige, alle studenterne, alle docen-

"Bedstefar, ved de dumme at de er dumme?"

(Sophie Charlotte, 5)

terne. Hvis du yder en god indsats, skal du samtidig underspille den. Successer skal skjules, også et produkt af universitetsreformen. Elite? Gud Fader bevares! Hos os er det sådan. Naturligtvis findes de førende forskere på deres område - på dem ser du den illusion som vi må holde fast ved. Der kradser krisen." - "Altså: hvor er dumheden?" - "Overalt, i alle de lærde kontorer, på alle de lærde gange. Og prøv om du kan holde det ud."

Maximilian, 37, vores nabos søn, har jeg altid holdt meget af. Nu ser han hjælpeløst til, hvordan hans kone, Denise, 35,

- alt på tilbud.

knokler for sin doktorgrad. "Hvor fører denne rejse hen, spørger jeg dig? Hver dag 12 timer på arbejde, indtil nu 44 artikler." - "Altså med så mange artikler, de

"Manglen på dømmekraft er egentlig det man kalder dumhed, og en sådan skavank kan slet ikke afhjælpes. ... Derfor er det ikke usædvanligt at møde meget lærde mænd som i anvendelsen af deres videnskab hyppigt åbenbarer denne mangel som aldrig kan udbedres."

(Kant, Kritik der reinen Vernunft)

kan da ikke være lige gode alle sammen, vel?" - "Næ, det behøver de heller ikke, kollegerne er ikke bedre, man skal bare lave dem, siger hun. Hvis det fortsætter sådan! Jeg mærker allerede hvordan hun langsomt mister fodfæste. Og hvad med familien, med en eventuel familie,

jeg kan jo desværre ikke føde børnene." - "Hvad med pengene?" - "Det er ikke noget tema, det er lige meget hvem der tjener dem, pt er det mest mig." - "Sig det ikke til hende", vover jeg at sige, "men tidligere havde hun mere varme, sådan i sit ansigt og i det hele taget." - "Hun ved det godt. På et eller andet tidspunkt kommer sammenbruddet. Når hun har fået sin doktorgrad, og det betyder jo langtfra en stilling for slet ikke at tale om et professorat, så må man bevare roen. Det absurde er at hvis hun gør et for godt indtryk, så taber hun på grund af ansættelsesudvalgets middelmådighed. På grund af de middelmådige kommissionsmedlemmer, ingen må være bedre end dem. Ja, du kigger", siger vennen, "og det passer nøjagtigt til dine spørgsmål, hvis din thrakiske tjenestepige havde levet i dag, ville hun bekræfte dig i det. Og hun ville sige Denise sin mening hvad jeg ikke kan."

"Vi er fanget i vores selykonstruerede bur af lærdom, min kære, der mærker du slet ingenting, du må først falde på snuden, sådan som det er sket for mig", siger

min ven som har tilkæmpet sig et professorat i 38. lønramme, efter et slagtilfælde i en alder af 37 år, "jo større din viden er om et lillebitte udsnit af materien desto ringere er din evne til at se virkeligheden. Og det fører til syvende og sidst til en total kolbøttetur og regression." - "Går det jer alle sammen sådan?" - "Næ. I dag må jeg sige, beatus ille, lykkelig den som ikke deltager i dette vanvittige kapløb. Sådanne i sandhed lykkelige mennesker har jeg tidligere ikke forstået." - "Alligevel må jeg spørge: Kan man ikke undrage sig det?" - "Ak, det begynder allerede i studietiden. Jo mere intensivt desto mere segmenteret er fejlorienteringen. Det er helt andre værdier som interesserer mig nu. Disse her."

Og han griber ud efter sin blodtryksmåler.

(Af: Asmus Petersen: "Das Urteil der thrakischen Magd")
(Oversat af John E. Andersen og Lis Østerberg)

Korrektioner

Uddrag af JONATHAN FRANZENs amerikanske bestseller

Alfred og Enid havde egentlig aldrig regnet med, at deres søn Chip skulle gøre akademisk karriere. Han er en lidt doven overlever, ikke særligt ambitiøs:

Indtil for nylig og uden at skænke det mange tanker havde Chip troet at det var muligt at have succes i Amerika uden at tjene masser af penge. Han havde altid været en dygtig elev, og i en tidlig alder havde han vist sig uegnet til enhver form for økonomisk aktivitet bortset fra at købe ting (det kunne han dog), og han havde derfor besluttet at føre et tankens liv.

For di Alfred engang mildt, men ufor-glemmeligt havde bemærket at han ikke kunne se nogen mening med litterær teori, og fordi Enid i de overlæssede breve som hun afsendte hver anden uge og som sparede hende for mange dollars til udenbys telefonsamtaler, jævnlige tryg-lede Chip om at opgive sin plan om at få en 'upraktisk' humanistisk uddannelse ("*Jeg ser på dine gamle trofæer fra fysik- og kemikonkurrencen*," skrev hun, "*og jeg tænker på hvad en dygtig, ung mand som dig kunne bidrage med til samfundet som læge, men ser du, Far og jeg håbede også altid at vi havde opdraget vores børn til at tænke på andre, ikke bare på sig selv*"), havde Chip haft rigeligt med incitament til at arbejde hårdt og bevise at hans forældre tog fejl. Ved at stå op meget tidligere end sine studiekammerater på universitetet som sov deres Gau-loise-tømmermænd ud indtil middagstid eller senere, havde han samlet alle de præmier og stipendier og bevillinger der var den akademiske verdens møntfod.

De første femten år af hans voksenliv havde hans eneste erfaring med fiasko været på anden hånd. Hans kæreste i college og lang tid derefter, Tori Timmel-man, var en feministisk teoretiker der var blevet så forbitret på det patriarkalske ak-krediteringssystem og dets fallometriske præstationsbedømmelse at hun nægtede (eller måtte opgive) at færdiggøre sin disputats. Chip var vokset op med sin fars pontifikale udredninger om emnerne Mænds Arbejde og Kvinders Arbejde og vigtigheden af opretholde en sontring; og som for at korreksere faderen holdt han sammen med Tori i næsten et årti. Han tog sig af alt vasketøjet og det meste af rengøringen og madlavningen og katte-pasningen i den lille lejlighed som han og Tori delte. Han læste sekundær litteratur for Tori og hjalp hende med at skitsere og omskitsere kapitlerne til hendes afhand-ling som hun var for lammet af raseri til at skrive. Først da D-College havde tilbudt ham fast ansættelse på en fem-års

kontrakt med mulighed for forlængelse (mens Tori der stadig ikke havde fået sin eksamen, tog et to-årigt, tidsbegrænset job på en landbrugsskole i Texas) kastede han det sidste af sin maskuline skyldfø-else af sig og rykkede videre.

Han ankom derefter til D-, som en velkvalificeret og velanskrevet treog-trediveårig som collegeforstander Jim Leviton så godt som havde garanteret livslang ansættelse. Inden det første se-mester var ovre, gik han i seng med den unge historiker Ruthie Hamilton og var blevet Levitons tennismakker og havde skaffet Leviton det mesterskab i double som han gennem tyve år forgæves havde prøvet at vinde.

D-College var, med et ry i eliten og finansielle tilskud i mellemklassen, af-hængig af de studerende hvis forældre kunne erlægge fuld betaling for undervis-ningen. For at tiltrække disse studerende havde college bygget et fritidscenter til tredive millioner dollars, tre espressoba-rer og et par kolossale 'beboelsesblokke' der i højere grad end indkvartering for studerende var forvarsler om de hoteller som de studerende ville booke sig ind på i de privilegerede liv der ventede dem i fremtiden. Der var flokke af lædersofaer og computere nok til at sikre at ingen potentiel kommende ansøger eller be-søgende forældre kunne træde ind i et lokale uden at se mindst ét ledigt tastatur, ikke engang i spisesalen eller hytten ved sportsbanerne.

Chip er i ved at fuldføre sin sidste time i kurset "Konsumtion af fortælleformer" om en reklamekampagne, men det går lidt trægt med at engagere studenterne, da Melissa – den dygtigste elev på et absolut middelmådig hold – går til angreb:

Her forsøgte Chip at dreje diskussionen ind på kunstens forpligtelser vis-à-vis det Typiske; men også dette emne døde om-gående mellem hænderne på ham.

"Så vi kan altså konkludere," sagde han, "at vi godt kan lide kampagnen. Vi mener at den slags reklamer er gavnlige for kulturen og for landet. Er det rigtigt?"

Der blev nikket og trukket på skuldrerene i det solvarme rum.

"Melissa," sagde Chip. "Vi har ikke hørt fra dig."

Melissa løftede hovedet fra bordpladen, tog blikket fra Chad og så på Chip med smalle øjne. "Ja," sagde hun.

"Ja, hvad?"

"Ja, den slags reklamer er gavnlige for

kulturen og landet."

Chip tog en dyb indånding, for hendes ord gjorde ondt. "Okay, godt," sagde han. "Tak fordi vi måtte høre din mening."

"Som om du interesserer dig for min mening," sagde Melissa.

"Hvabehar?"

"Som om du interesserer dig for vores meninger hvis de ikke lige er de samme som dine egne."

"Det her drejer sig ikke om meninger," sagde Chip. "Det drejer sig om anvende kritiske metoder i analysen af budskaber. Hvilket er hvad jeg er her for at lære jer."

"Det tror jeg bare ikke det er," sagde Melissa. "Jeg tror du er her for at lære os at hade de samme ting som du selv hader. Jeg mener, du hader de her reklamer, ikke? Jeg kan høre det i hvert et ord du siger. Du hader dem helt vildt."

De andre studerende lyttede opslugt til hende nu. Melissas forbindelse med Chad havde måske nok fået værdien af hans aktier til at falde mere end det havde fået hendes til at stige, men hun angreb Chip som en vred ligemand, ikke som en stu-derende, og klassen åd det begærligt.

"Det er sandt at jeg hader den slags reklamer," indrømmede Chip. "Men det betyder ikke –"

"Jo, det gør," sagde Melissa.

"Hvorfor hader du dem?" lød det fra Chad.

"Fortæl os hvorfor du hader dem," pippede den lille Hilton-dame.

Chip så på uret på væggen. Der var seks minutter tilbage af semestret. Han lod hånden glide igennem sit hår og så sig omkring i lokalet som for at finde en allieret et sted, men de studerende havde ham i defensiven nu, og de vidste det.

"W-Corporation," sagde han, "er p.t. engageret i tre separate retssager hvor de anklages for brud på monopollovgivning. Virksomhedens indtægter sidste år oversteg Italiens bruttonationalprodukt. Og nu lancerer den, med det mål at vride dollars ud af den ene demografiske gruppe som den endnu ikke dominerer, en reklamekampagne der udnytter kvindens angst for brystkræft og hendes medfølelse med sygdommens ofre. Ja, Melissa?"

"Det er ikke kynisk."

"Hvad er det så, hvis det ikke er kynisk?"

"Det er en hyldest til kvinder på arbejdsmarkedet," sagde Melissa. "Det skaffer penge til kræftforskning. Det tilskynder os til at foretage selvundersøgelser og få den hjælp der er påkrævet. Det hjælper kvinder til at føle at de også ejer den nye teknologi, at det ikke bare er mændenes domæne."

"Okay, fint," sagde Chip. "Men

spørgsmålet er ikke om vi bekymrer os om brystkræft, spørgsmålet er hvad brystkræft har at gøre med at sælge kontorudstyr.”

Chad forsvarede Melissa. ”Det er jo netop reklamens pointe. At hvis man har adgang til information, kan det redde ens liv.”

”Så hvis Pizza Hut sætter et lille opslag om selvundersøgelse af testikler op ved siden af tag-selv-krydderierne, så kan virksomheden annoncere med at den tager del i en ærfuld og modig kamp mod kræft?”

”Hvorfor ikke?” sagde Chad.

”Er der nogen her som kan se noget forkert i det?”

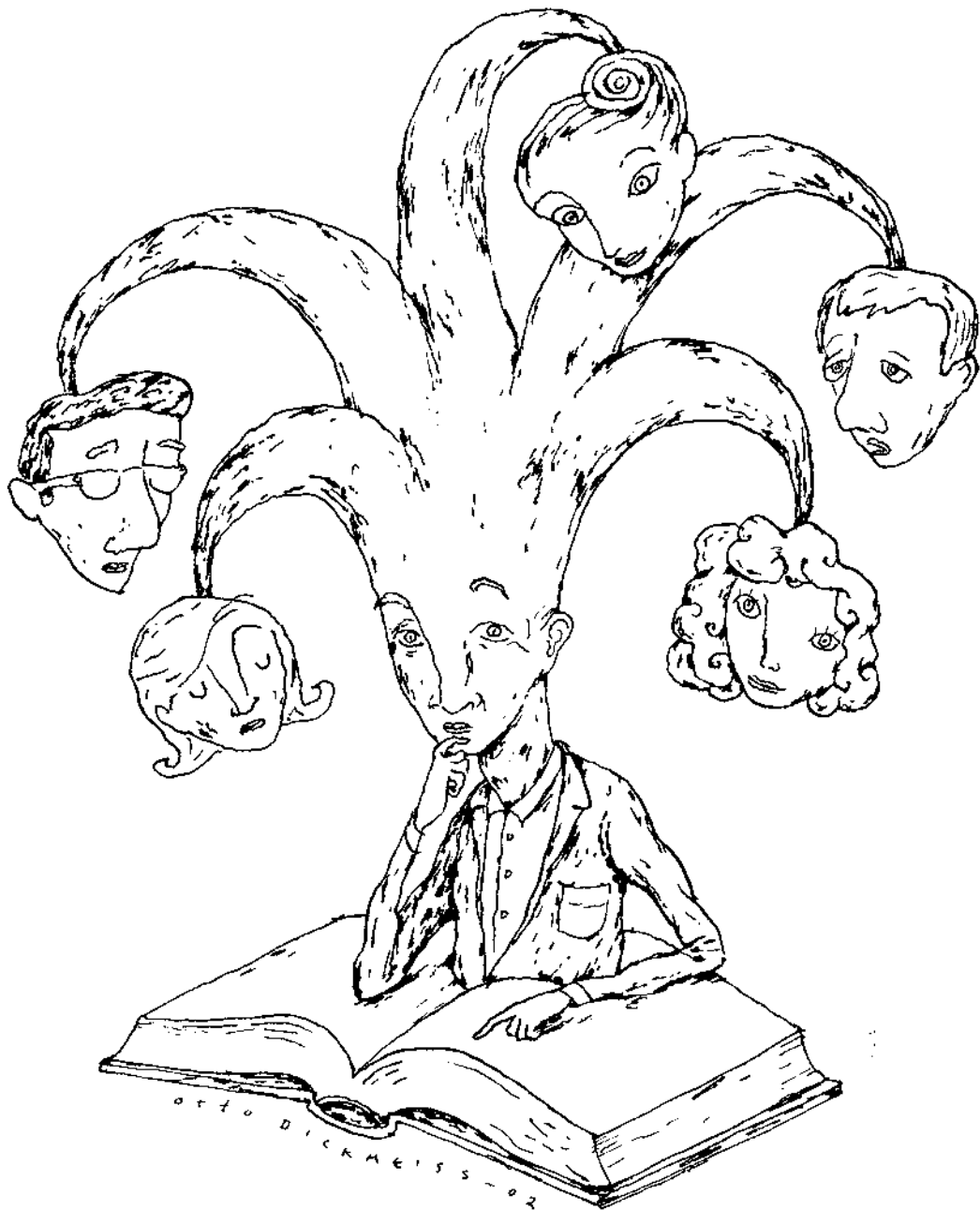
Ikke en eneste. Melissa sad og hang med armene over kors og et udtryk af uglad morskab på ansigtet. Hvad enten det var fair eller ej, så følte Chip at hun på fem minutter havde smadret et helt semesters omhyggeligt planlagte undervisning.

Og så trues hans ellers sikre fastansættelse af en anden deltidslærer, der meriterer sig, samtidig med at Chips protektor får et slagtilfælde:

Han åbnede lørdagsdelen af søndagens *Times* og – ja, han handlede i strid med sine synspunkter, ja, han var bevidst om det – bladrede igennem Magasinet i søgen efter annoncer for lingerie eller badedragter at hvile sine trætte øjne på. Da han ingen fandt, begyndte han at læse boganmeldelserne hvor en selvbiografisk bog med titlen *Fars pige* af Vendla O’Fallon blev kaldt ’forbløffende’ og ’modig’ og ’dybt tilfredsstillende’ på side 11. Navnet Vendla O’Fallon var temmelig usædvanligt, men Chip havde været så fuldkommen uvidende om at Vendla havde været i gang med at skrive en bog, at han nægtede at tro på at det var hende der havde skrevet *Fars pige* før han hen mod slutningen af anmeldelsen stødte på en sætning der indledtes: ”O’Fallon der underviser på D-College ...”

Han lukkede bogsektionen og trak en flaske vin op.

I teorien havde både han og Vendla muligheden for at blive ansat som undervisere i faget Skriftlige Artefakter, men i praksis var afdelingen allerede overbemandet. At Vendla pendlede fra New York (og således lod hånt om collegets uformelle krav om at lærerstaben skulle bo i byen), og at hun undlod at deltage i vigtige møder og valgte så mange nemme kurser som hun kunne komme til, havde været faste kilder til trøst for Chip. Han

førte stadig med hensyn til videnskabelige udgivelser og studieevaluering, og han havde Jim Levitons støtte; men han opdagede at to glas vin ikke havde nogen virkning på ham.

Han var ved at skænke det fjerde da telefonen ringede. Det var Jim Levitons kone, Jackie. ”Jeg vil bare orientere dig,” sagde Jackie, ”om at Jim klarer den.”

”Har der været noget i vejen?” spurgte Chip.

”Og han hviler sig nu. Vi er ovre på St. Mary’s.”

”Hvad er der sket?”

”Chip, jeg spurgte ham om han mente at han ville kunne spille tennis, og ved du hvad? Han nikkede! Jeg sagde at jeg ville ringe til dig, og han nikkede, ja, han kunne godt spille tennis. Hans motoriske færdigheder ser ud til at fungere helt normalt. Helt – normalt. Og han er klar i hjernen, det er det vigtigste. Det er de allerbedste nyheder i det her, Chip. Hans øjne er klare. Han er den samme, gode, gamle Jim.”

”Jackie, har han haft et slagtilfælde?”

”Der bliver nogen genoptræning,” sagde Jackie. ”I dag bliver selvfølgelig

hans officielle fratrædelsesdato, men Chip, det er jeg sikker på er en velsignelse for ham. Vi kan lave nogle forandringer nu, og om tre år – ja, ikke fordi det vil tage ham tre år at blive genoptrænet. Vi skal nok klare det her i sidste ende. Hans øjne er så klare, Chip. Han er den samme, gode, gamle Jim!”

Chip hvilede panden mod køkkenvinduet og drejede sit hoved så han kunne åbne øjet direkte ind mod det kolde, fugtige glas. Han vidste hvad han ville gøre.

Uddrag fra **Jonathan Franzens** amerikanske bestseller-roman ”Korrektioner”, som udkommer på Gyldendal ca. 1. september. Oversætter: Mich Vraa

Copyright© 2001 by Jonathan Franzén. All rights reserved. Published by agreement with Licht @Burr Literary Agency, Denmark.

USA: Når Disney dikterer

Forskningspolitik og -ansættelser er altså en broget affære i USA, fortæller konsulent Jens Vraa-Jensen (DM) i disse indtryk fra de amerikanske universitetslæreres årlige konference

I nogle amerikanske stater er der i lovgivningen forbud mod at ansatte på de offentligt ejede universiteter organiserer sig i fagforeninger. Dette gjorde i sagens natur arbejdet for en forbedring af de ansattes vilkår meget svær, idet organisationsforbuddet eliminerer muligheden for at indgå kollektive aftaler om løn- og arbejdsvilkår.

Det kom frem på det netop afholdte årsmøde i American Association of University Professors (AAUP).

Nogle af de vigtigste emner på mødet var netop muligheden for at forsvare løn- og ansættelsesvilkårene via (flere) kollektive aftaler og overenskomster. Et positivt eksempel kom fra de statslige universiteter i Californien, hvor underskriftindsamlinger, demonstrationer og punktvis arbejdsnedlæggelser til sidst havde presset universitetsledelsen til at indgå en kollektiv aftale, som indeholdt forbedringer for både de fastansatte og for de deltids-/tidsbegrænset ansatte.

Elektronisk baseret undervisning

Også blandt de amerikanske universitetslærere bliver der arbejdet meget mod en forøgelse af antallet af løstansatte forskere og undervisere og for en forbedring af denne gruppes ansættelsesvilkår. Det kom frem, at specielt udviklingen af distanceundervisning via de elektroniske medier havde medført en kraftig vækst i antallet af løstansatte. Meget af denne vækst stammer fra en forøgelse af antallet af ansatte, som alene har til opgave at afvikle undervisningsforløb via nettet, som andre (primært fastansatte) har udviklet.

Denne arbejdsform skaber flere problemer. For det første er der et ophavsretligt problem for udviklerne af de elektroniske undervisningsprogrammer, som universiteterne gør meget for at få retten til - selv om også den amerikanske lovgivning principielt beskytter udviklerens ophavsret til et sådant materiale.

For det andet sker der en udvidelse af arbejdstiden (dette gælder for både fast- og de løstansatte). I mange tilfælde er kort svartid på de studerendes spørgsmål en parameter, som udbyderne af elektronisk baseret undervisning, har som højt prioriteret "konkurrenceparameter". Det betyder, at de ansatte presses til at bruge meget tid på hurtigt at besvare spørgsmål via e-mail.

En fastansat, som arbejdede med et elektronisk afviklet kursus i psykologi ved et universitet i Maryland, fortalte, at hun besvarede e-mails fra sine stude-

rende hjemme fra - på stort set alle tider i døgnet. Hun havde fået et løntillæg på ca. 15% af sin sædvanlige løn for dette, hvilket ikke er en overvældende god kompensation for den væsentligt forøgede arbejdstid.

Universitetsledelse

Et andet generelt billede, som tegner sig på tværs af de amerikanske stater, er, at de ansatte ledere på universiteterne i høj grad arbejder for at indskrænke de ansattes muligheder for at deltage i styringen af institutionerne. De formodninger - som har været fremme fra flere sider i den danske debat om ændringer af det nuværende system med valgte ledelser - om at kommende ansatte ledere vil være positivt stemt over for en fortsat høj grad af indflydelse til de ansatte, bliver således i høj grad gjort til skamme af de amerikanske erfaringer. Derfor er kampen for den akademiske frihed et emne, som også står meget højt på de amerikanske universitetslæreres dagsorden.

Kommercialisering og GATS

Endelig blev der diskuteret meget om kommercialisering af universitetsundervisning og -forskning. I Verdenshandelsorganisationen WTO har der i de seneste 5-6 år været drøftelser om liberaliseringer af handel med serviceydelser. Drøftelserne foregår inden for rammen af **GATS: General Agreement on Trade in Services**. I WTO's definition indgår også undervisning som en serviceydelse på linie med postombringning, togdrift og telefoni, og det er opfattelsen i mange lande, at der bør ske yderligere liberaliseringer på dette område i stil med den udvikling, som man har set på de andre områder.

Indtil videre har EU-landene, som forhandler fælles i WTO, fastholdt, at offentlig uddannelse skal holdes uden for handelsaftaler. Men dels skaber det en diskussion af, hvad der er offentlig uddannelse på universitetsniveau og dels er der risiko for at denne afgrænsning kan blive truet, hvis andre lande stiller krav til EU-landene om yderligere liberaliseringer på dette område.

Definitionsproblematikken i forhold til offentlig videregående uddannelse kommer frem ved at selv om langt den overvejende del af de danske uddannelsesinstitutioner er offentligt ejede, får de i stadig voksende omfang betaling for deres ydelser - Åben uddannelse (f.eks. Masterforløb) med deltagerbetaling

er et tydeligt eksempel på, at ikke alle aktiviteter på de danske universiteter er totalt offentligt finansierede. Også mange eksternt finansierede forskningsprojekter skaber problemer med afgrænsning mellem offentlig og privat virksomhed på universiteterne m.v.

Truslen mod EU's standpunkt i debatten - at de offentlige undervisningsinstitutioner ikke skal omfattes - kan komme fra at andre lande, stiller krav om en yderligere liberalisering. Dette kan enten ske ved et direkte krav om en ændring af EU's standpunkt, og hvor EU-landene kan blive tvunget til at "sælge ud" af andre interesser for at fastholde det nuværende standpunkt, eller ved at EU af egen drift "sælger ud" på undervisningsområdet for at beskytte andre interesser af vital interesse - f.eks. skibsfart.

Disneys interesser

På det amerikanske møde var der en gæstetaler fra det amerikanske nationalmuseum, som bl.a. fortalte, at museet havde fået en henvendelse fra Disney om at være behjælpelige med materiale til forskellige filmprojekter. Der var et klart sammenstød mellem de ansatte på museets forsvar for den historiske forskningsmetode og de forskningsmæssige resultater og Disneys interesse i at skabe underholdning, som ikke altid var i overensstemmelse med de historiske kilder og forskningsresultater. Museets ledelse havde lagt et stort pres på de ansatte forskere for at acceptere Disneys interesse i at omskrive de historiske forløb i underholdningens interesse, da museet ellers ville risikere at gå glip af en meget stor indtægt fra Disney.

Eksemplet taler sit tydelige sprog om de forskningsmæssige risici, man står over for ved en markedsføring af forskningen, hvor indflydelse fra kommercielle interesser bliver meget store og går ind på påvirkning af forskningsprioriteringerne - og som ikke respekterer forskernes videnskabelige resultater og arbejdsmetoder.

Denne amerikanske udvikling blev klart påpeget som et alvorligt problem, som peger på nødvendigheden af en generel forøgelse af den offentlige forskningsfinansiering på alle områder - og ikke kun inden for de dele af forskningen, som er direkte industrirelateret.

Og det er jo en advarsel som gerne kan gives videre til den danske videnskabsminister og til debatten i øvrigt ...

Fodboldspillere og universitetslærere

- universitetets problem i offentligheden!

Af lektor MOGENS OVE MADSEN, fmd. for DJØFs UFO

FAGLIG KOMMENTAR

I hele juni fulgte befolkningen det danske fodboldhold ved verdensmesterskaberne, hvor holdets indsats, strategi og ikke mindst småskader gav anledning til stor fælles bekymring!

Alle har nemlig forståelse for, at en professionel fodboldspiller helst ikke skal spille mere end to kampe (á 90 minutter) om ugen. Hvis han spiller mere kan han ikke nå at restituere sig og bliver hurtigt slidt i sæsonen. Alle er klar over, at spilleren som artist bagved selve kampen over (træner) hver dag, som forberedelse til disse kampe.

Almindelige mennesker har derimod svært ved at forstå, at en universitetslærer kun har 4-6 timers konfrontationsundervisning med sine studenter om ugen. Han er jo en klog mand, som er specialiseret inden for sit felt, og som burde kunne sit stof - der vel i øvrigt ikke ændrer sig voldsomt fra år til år? Selv om han selvfølgelig også skal have tid til at øve (forberede) undervisningen, så burde læreren jo have pædagogiske redskaber til at klare den sag på begrænset tid. Men almindelige mennesker kan ikke forstå, at der bag de 4-6 timers konfrontation også ligger forskning. Almindelige mennesker i andre dele af samfundet har forståeligt nok svært ved at forstå den kompleksitet, som universitetet er og som universitetslæreren indgår i. Den manglende synlighed og forståelse er et problem for universitetet.

Problemet med synlighed er meget åbenbart, når politikerne klager over, at det ikke er åbenbart, hvad samfundet får for de penge, som puttes i universitetet. Erhvervslivet klager over, at universitetet ikke samarbejder nok, at der ikke udvikles patenter nok, at der ikke uddannes erhvervsklare kandidater nok på de tekniske eller naturvidenskabelige områder osv. (*Ingen taler om problemet ved, at det danske erhvervsliv investerer alt for lidt i forskning og ansætter alt for få højtuddannede akademikere ...*). Andre aftagere klager over, at universiteterne ikke formidler nok, man er for dårlige til at kommunikere sine forsknings-resultater videre.

På andre måder er universitetet dog mere synligt end andre steder i samfundet. Der findes således ikke noget sted i samfundet, hvor personaleudvælgelsen sker efter så standardiserede og objektive mål (jf. stillingsstrukturen, som beskriver karrierens forløb: ph.d. forskningsassistent

- adjunkt lektor - professor). Stillinger skal slås åbent op i annoncer og skal besættes i åben konkurrence. Der er en bedømmelse af ansøgernes kvalifikationer, som holdes op over for hinanden, og hvor den med de bedste meritter (først og fremmest inden for forskningen og i mindre grad inden for undervisningen) får stillingen (jf. ansættelsesbekendtgørelsen).

Ingen andre steder i samfundet er stillingsbesættelser så offentligt og synligt et anliggende. Modsætningen - en lukket ansættelsesprocedure - findes ironisk nok netop blandt dem, som kritiserer universiteterne for "indavl og nepotisme", nemlig i de store borgerlige aviser, som sjældent slår sine stillinger op!

Men den offentlige og objektive ansættelsesprocedure skaber problemer for universiteterne, fordi den er med til at eksponere et i forvejen meget konkurrencepræget miljø. De enkelte miljøer kender en del af et ansøgerfelt på deres fagområde, selv om navnene ikke offentliggøres. Eksponeringen af de få stillinger, som slås op, er således en kilde til onde interne fejder og klagesager, for det er et fagligt-videnskabeligt nederlag at blive nummer to eller tre i en ansøgningsrunde, selv om alle fagfolk ved, at forskellen mellem ansøgerne man være hårfin og kun afgøres ved at vægte nuancer. Derfor opstår der med mellemrum historier i pressen, hvor det fyger med underholdende beskyldninger om indavl og nepotisme. Sådanne ansættelsessager hører man aldrig om andre steder i samfundet.

Men universitetet er også synligt igennem undervisningen. Lærerne er på en måde til eksamen hos et meget kritisk publikum hver uge. De studerende kan med egne øjne vurdere kvaliteten af den vare, som de mener at have krav på.

De skal evaluere undervisningen, de kan fortælle deres forældre skatteyderne om undervisningens kvalitet. Der opstår da også af og til historier om dårlig undervisning på et fagområde, der af en eller anden grund er i krise, eller om eksamensklager, men det er egentlig forbavsende sjældent, når man tænker på, at der er 115.000 universitetsstuderende. (*Omvendt hører man sjældent at høre om de tilfredse universitetsstuderende og kandidater, som synes at deres studium har været en berigelse!*).

Endelig kan politikerne på gennemfø-

relses-statistikken se sort på hvidt, hvor stort frafaldet har været på de enkelte uddannelser. Det er vel at mærke de samme politikere, som kræver at halvdelen af en ungdomsårgang skal have en højere videregående uddannelse, og at der skal være åben adgang til de fleste uddannelser, hvilket betyder, at ikke alle er lige studieegnede til at deltage i et system, der i forhold til gymnasiet stiller helt andre krav til selvmotivering.

I den forstand er universitetet synligt, og dermed åbent for kritik, der - når den kommer - tolkes som et generelt krisetegn.

Sådan ser kritikken af universitetet ud, set udefra. Noget af kritikken rammer utvivlsomt nogle ømme punkter. Men når kritikken bliver principiel, så har universitetet meget svært ved at forsvare sig. Det er således svært at overbevise den almindelige dansker om, at universitetet er forskellig fra en almindelig erhvervs virksomhed samt om, at udpræget medarbejderindflydelse fx valgte ledere derfor er en hensigtsmæssig struktur, selv om den rigtignok kan være besværlig.

Summen af alt dette er, at omverdenens opfattelse af universitetet set udefra om dømmet ikke er sådan, at menigmand vil gå til forsvar for universitetets særligheder som når det gælder fodboldlandsholdet.

Banen er altså åben for politikerne, som ikke behøver at fortælle, hvad der faktisk mere præcist er galt med universitetet. Politikerne kan gå lige til de kontante løsninger: *Universitetet mangler styring og management. Derfor skal ledelsen strammes op. Derfor skal universiteterne tænke mere strategisk og helst mere anvendelsesorienteret. Derfor skal universitetet tvinges til at samarbejde med erhvervslivet.*

Der står politikernes præmisser lige nu. Deres initiativer skal selvfølgelig mødes med saglige argumenter. Men det må ikke blive en (teknisk) debat bag lukkede døre, for vi må altså ikke glemme baggrunden for politikernes åbne bane: Hvis vi ønsker at bevare et frit universitet - som ikke er styret af ekstern management, af markedsvilkår og industriinteresser - så må vi også pligt til at fortælle den brede offentlighed om universitetets vilkår samt om konsekvenserne af politikernes initiativer.

Sektorforskningsrapport: Usaglig og uansvarlig

Et af de mest drastiske forslag i sektorforskningsrapporten er, at man skal overveje at nedlægge Statens Byggeforskningsinstitut. Som rapporten selv anfører, tager det tid (og ressourcer) at opbygge gode forskningsmiljøer, hvorfor man, ”inden der træffes beslutninger om organisatoriske ændringer af forskningsinstitutioner nøje skal overveje de mulige konsekvenser af beslutningerne”. Danmarks Forskningsråd har imidlertid ikke i rapporten anført nogen som helst begrundelser, endside dokumentation, for berettigelsen af sit forslag vedrørende byggeforskningsinstituttet.

Ser man på de generelle kriterier i rapporten for, hvornår sektorforskningen er berettiget, så er det kriterier som instituttet lever fuldt op til. Der lægges vægt på, at sektorforskningen skal bidrage til opbygning og formidling af viden, der fungerer som beslutningsgrundlag for myndigheder og politikere eller som er af væsentlig betydning for driften af den offentlige sektor. Der kan også være tale om viden, som er af væsentlig betydning for en eller flere sektorer i dansk erhvervsliv – især hvor denne viden vanskeligt kan tilvejebringes på markeds-mæssige vilkår.

Statens Byggeforskningsinstitut er et sektorforskningsinstitut, som oprindeligt var en del af By- og boligministeriet, men nu er overflyttet til Økonomi- og Erhvervsministeriet. Instituttets forskning er rettet mod byggeriet og det byggede miljø i bred forstand, hvor hovedemnerne er Energiforhold og indeklima i bygninger, byggeriets produktionsforhold, samt by- og boligforskning. Instituttet bygger på en tværfaglig indsats fra mange forskellige fag og discipliner, som ingeniører, arkitekter, økonomer, sociologer, geografer mv. Instituttet har en basisbevilling på 35 mill. Kr. og skaffer sig derudover indtægter på 24 mill. fra eksterne rekvisitter i ministerier, kommuner og det private erhvervsliv, samt fra forskningsprogrammer og EU. Instituttet har igennem årtier været den primære vidensleverandør til de embedsmænd, der har udformet bygge-, samt by- og boligpolitikken, og formidlet viden fra byggeforskningen direkte til byggeerhvervet, blandt andet gennem letfattede anvisninger

I rapporten fra Danmarks Forskningsråd er dette kun summarisk beskrevet og med en enkelt undtagelse stort set ikke kommenteret.

Undtagelsen gælder behovet for en tværfaglig, helhedsorienteret og anvend-

delsesorienteret forskning og formidling af viden indenfor by, bolig og byggeområdet. Rapporten anfægter ikke, at der er et behov for dette, men har en lidt besynderlig kommentar. Der står ”Denne erkendelse vurderes også at være draget af modsvarende universitetsmiljøer”. Hvis dette skal fortolkes som, at rapporten mener, at denne opgave bliver, eller kan blive, varetaget af universitetsinstitutter er man gået galt i byen. For det første er den nuværende tværfaglighed på universiteterne, hvad enten det drejer sig om den tekniske forskning på Danmarks Tekniske Universitet, eller samfundsforskningen på de øvrige universiteter, meget begrænset sammenlignet med byggeforskningsinstituttet. Hvis ikke forskningsrådet vidste dette i forvejen, ville det meget nemt kunne konstatere det ved at gennemgå den faglige sammensætning af de ansatte på de forskellige universitetsinstitutter. For det andet vil universiteternes struktur og finansiering med stærk tilknytning til en fagopdelt undervisning heller ikke gøre det muligt for dem overhovedet at etablere noget der ligner.

Rapportens forslag til erstatning for byggeforskningsinstituttet er, at midlerne til ”den erhvervsrettede forskning på området” bør overføres til forskningsprogrammer. Desuden foreslås det, at opgaverne med det man kalder for myndighedsberedskab ”organiseres med en meget lille gruppe af kernerådgivere i ministerierne og suppleres med køb af opgaver på ad hoc basis”. Som kernerådgivere nævnes rådgivende ingeniørfirmaer og Teknologisk Institut. Hvad der skal ske med den samfundsvidenskabelige by- og boligforskning er ikke beskrevet i rapporten. Det fremgår ikke, om Rådet har tænkt sig, at denne forskning helt skal forsvinde, eller der blot er tale om en forglemmelse i rapporten.

Dette forslag vil betyde en væsentlig reduktion af forskningen på by-, bolig- og byggeområdet, det vil betyde en atomisering og opsplitning af vidensopbygningen og af den samfundsrettede forskning på området. Det vil betyde, at de formidlings- og rådgivningsopgaver, som i dag løses af byggeforskningsinstituttet, enten vil forringes eller forsvinde, og det vil betyde et stort tab af forskningsressourcer og -kompetencer. Der vil ikke være nogen til at skabe en samlet vidensopbygning og -beredskab på feltet og der vil mangle en stærk dansk deltager i de europæiske forskernetværk på området.

Rapportens forslag vedrørende videreførelsen af de opgaver, som Rådet

kalder for ”myndighedsberedskab”, hvor man formentlig tænker på rådgivning, udredningsarbejde og udviklingsopgaver, vil betyde klare forringelser i løsningen af disse opgaver. Hvis denne virksomhed skal udføres af personer uden forskningstilknytning vil det således blive på et noget andet kvalitetsniveau. Med al respekt for den faglige kunnen og viden hos embedsmænd og hos de private konsulentvirksomheder, så vil de ikke have mulighed for at kunne levere ydelser af samme kvalitet som en forskningsbaseret rådgivning og udredning. Og Rådet fremfører selv andetsteds i rapporten, at det ikke er hensigtsmæssigt at placere forskning internt i ministeriernes styrelser og departementer.

Endelig vil det betyde en meget væsentlig reduktion af den samfundsvidenskabelige by- og boligforskning, hvis Byggeforskningsinstituttets afdeling for Byer og Boliger forsvinder. Tilbage vil være nogle små, spredte og ukoordinerede universitetsmiljøer og nogle mere eller mindre sporadiske aktiviteter på andre sektorforskningsinstitutter.

Hvis instituttet nedlægges efter Rådets model vil det betyde et stort spild af mange års opbyggede forskningsressourcer og –kompetencer. Der vil ikke være mange nye stillinger i forskningsverdenen som instituttets medarbejdere kan søge over i, og mange af dem vil derfor gå tabt for forskningen og forsvinde over i private virksomheder, eller ministerier og kommuner. En del af de ældre og mere specialiserede forskere vil formentlig få svært ved at finde ny beskæftigelse.

Forslaget vedrørende Byggeforskningsinstituttet er både usagligt og uansvarligt. Når et organ på rådets niveau fremsætter et så drastisk forslag vil det altid få store konsekvenser for den institution det går ud over. Der er stor risiko for at politikerne i tro på rådets autoritet blot beslutter at følge forslagen uden at gennemføre kvalificerede undersøgelser og overvejelser. Desuden er der nu skabt en usikkerhed om instituttets fremtid som vil gøre det meget sværere at tiltrække og fastholde gode forskere, samarbejdspartnere og rekvisitter.

Seniorforsker Hans Skifter Andersen

Reel autonomi på universiteterne eller 'afhængighedsforskydning'?

af professor Ulrike Felt

UNIVERS

Universitetsreformer foregår mere eller mindre radikalt rundt om i Europa. I nogle tilfælde trækker staten sig tilbage fra rollen som vigtigste finansieringskilde, i andre satses man på større spredning og øget økonomisk foretagsomhed. Andre steder indfører man en mere fleksibel ansættelsespraksis eller tilpasser uddannelserne alt efter arbejdsmarkedets behov. Alle steder søger man nye former for kvalitetsevaluering.

Et kernepunkt i debatterne er **spørgsmålet om større autonomi**, som kædes sammen med nye forpligtelser over for samfundet og ansvarlighed over for universitetets forskellige "stakeholders". Overalt i Europa ser man en klar tendens hen imod ophævelse af den statslige styring. Men *selv om staten tilsyneladende er ved at trække sig delvis tilbage, er der andre kræfter, der kan stå i vejen for universiteternes selvbestemmelse*. At den private sektor og det øvrige samfund således nu i stigende grad også kommer på banen, er ved at blive lige så væsentlig en faktor som selve forholdet mellem staten og universiteterne.

Det er heller ikke kun de formelle juridiske rammer, der skal forhandles på plads. Inddrages skal også en lang række mere eller mindre åbenlyse kræfter, som udøver stor indflydelse på sagen. Lighederne blandt universitetsreformerne i Europa er et resultat af mere globale socialøkonomiske og –politiske ændringer, hvor universiteterne omdefineres som forsknings- og undervisningsinstitutioner i videnbaserede samfund og –økonomier.

Den "virtuelle" kontrakt, som universiteterne og samfundet indgik med hinanden i 1970'erne, er ved at blive genforhandlet. Aftalen blev indgået under helt særlige vilkår og byggede på nogle meget specifikke værdier, hvori indgik adgang for et bredere befolkningsudsnit og demokra-

tiske beslutningsprocesser på universiteterne. Men den er siden hen blevet genstand for gennemgående ændringer. Man har *rykket på de grundlæggende værdier hen i retning af lønsomhed, effektivitet, tættere relationer til vidensbrugere, osv.* Parterne i disse genforhandlinger har også forandret sig. Men ser man nærmere efter, får man øje på i denne tilsyneladende homogene dialog om universiteterne klare nationale variationer hen over Europa.

Disse afspejler forskellige nationale historier med hensyn til universiteterne og deres forhold til staten, vidt forskellige politiske kulturer og store forskelle i universiteternes standpunkt i forhold til andre videnproducerende og –formidlende institutioner i det enkelte land. Denne variation er og bliver en af styrkerne i universitetsdebatten i Europa, og den bør holdes i live. At fokusere på grænsefladen mellem universiteterne og de samfund, hvori de opererer, kan være bestemmende for, hvor stor en autonomi de får. Autonomi lader sig ikke stringent definere som et homogent begreb. Betydningen spænder vidt og er til stadig forhandling, og øget autonomi på ét niveau kan modsvares af indskrænkning på et andet. Der er behov for en mere nuanceret forståelse af, hvad der foregår, og vi mangler mere fintfølelse mekanismer, der kan registrere ændringer i autonomien, og hvilke konsekvenser det får for universiteterne.

Autonomi er et paraplybegreb, der anvendes med forskellige betydninger. I lang tid blev det opfattet som helt grundlæggende for den akademiske identitet og som et synonym for akademisk frihed. Nu er der imidlertid tendens til at fortolke begrebet i *en meget teknisk betydning*, idet man efterhånden betragter det som et operationelt værktøj, der er nødvendigt

for, at universitetet kan fungere, og som formelt bevilges af staten ved hjælp af nogle klart definerede juridiske processer.

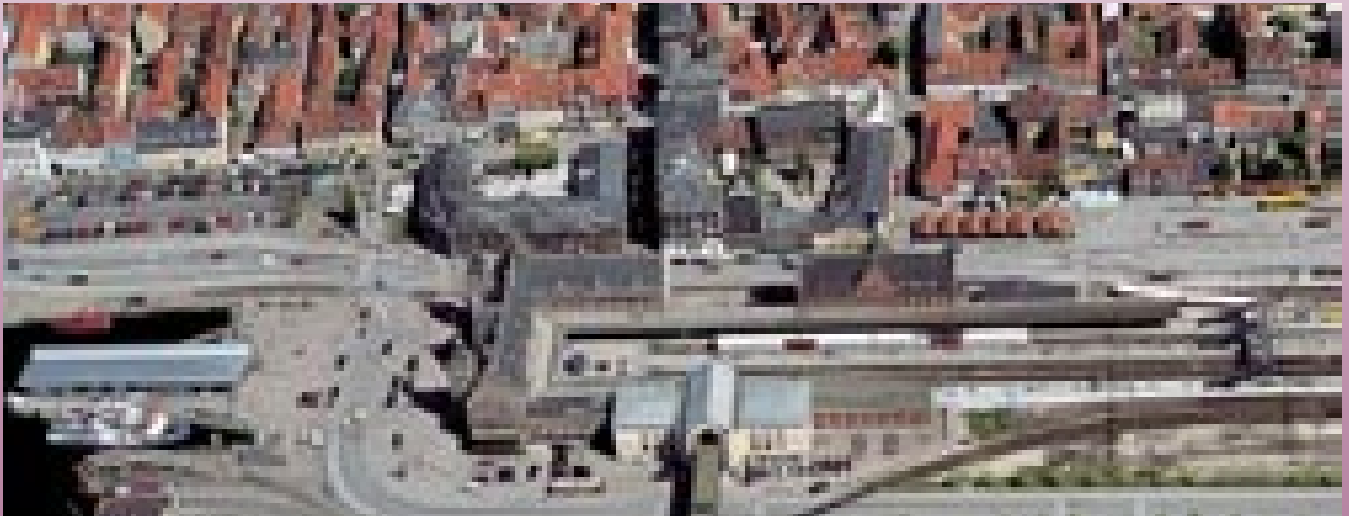
En anden fortolkning går på større spredning af de økonomiske resurser. Her kan man sige, at *autonomi erstattes af en delvis uafhængighed opnået gennem flere afhængighedsforhold*. De universiteter, der modtager en stor del af deres midler udefra, er et klassisk eksempel på denne definition. I nogle reformprocesser betyder autonomi det samme som intern beslutningstagning for universiteter med klart definerede eksterne værdinormer. Strategiske valg foretages "udenfor", mens mere rutine beslutninger overlades til universiteterne. Endelig kan autonomibegrebet betragtes som en "afhængighedsforskydning" i forholdet til staten, hvor den direkte indflydelse erstattes med forhandlinger via melleminstanser, der træffer beslutninger i grænseområdet mellem universiteterne og samfundet.

Selv i det tilfælde, at autonomi måtte nedfældes i lovgivningen, ville universiteterne stadig være nødt til at udvikle deres interne strukturer og procedurer. Autonomi er forbundet med evnen til på én gang at tilpasse sig og være med til at forme omgivelser i stadig forandring. Man skal være i stand til at afspejle autonomiens nøjagtige beskaffenhed og betydning, og der er behov for interne strategier for risikostyring, der kan give plads til innovation. Og for at opnå større autonomi bliver universiteterne nødt til at styrke deres kompetencer som både lærings- og lærende institutioner.

ULRIKE FELT er professor i videnskabssociologi ved Wiens Universitet. Artiklen er en redigeret udgave af Felts keynote-tale ved EUA-konferencen, RUC, den 19.-20. april 2002.
Oversættelse: Martin Aitken

Universiteternes opgave – eller erhvervslivets

Det er de mellemstore og små firmaer, som er mest kritiske over for den offentlige forskning – selv om mange af dem slet ikke har kontakt til eller bruger den offentlige forskning...

Det danske erhvervslandskab er mere broget end man får indtryk af til daglig. Og virksomhederne har meget forskellige forhold - og holdninger - til forskning og universiteter

De store firmaer har tilsyneladende den offentlige forskning, som de ønsker. De kan sågar se værdien af den, og vil gerne have mere ...

Men de mellemstore og små firmaer ytrer kritik af formidlingen af den offentlige forskning. De vil gerne have mere information, selvom de samtidig indrømmer, at den offentlige forskning ikke bruges af dem. Og de giver tilmed udtryk for, at de har en negativ vurdering af værdien af den offentlige forskning.

Kritikken af den offentlige forskningsaktivitet, som ofte høres fra erhvervskredse og som leverer brændstof til kritikken af universiteterne, kommer således fra dem, som bruger den mindst. Når de mellemstore og små virksomheder således vil have mere information fremstår det som et krav om, at det er universiteternes opgave at opsøge de private firmaer – ikke omvendt.

Sådan fremstår virkeligheden i en holdningsundersøgelse blandt danske erhvervsledere, som netop er offentliggjort af Analyseinstitut for Forskning.

Danske firmaer investerer ikke i forskning

Holdningsundersøgelsen bekræfter andre undersøgelser om danske virksomheders investeringer i forskning / udvikling. De viser et markant efterslæb i forhold til OECD-lande, som Danmark normalt sammenligner sig med, fx USA, Japan, Sverige og Finland. Den private indsat er hæmmet af den danske erhvervsstruktur med mange mindre firmaer (1200 virksomheder med under 50 ansatte). Det er nemlig de få store virksomheder (med mere end 1000 ansatte), som står for 37 pct. af forskningspersonalet.

Udviklingen er meget uens mellem brancher. Det er de højt teknologiske, som står for væksten, især medicinal- og IT-brancherne, som falder i øjnene. De har haft vækst i deres forskningsudgifter, mens den øvrige industris forskningsaktiviteter ligefrem er faldet i perioden 1998-2000 – vel at mærke fra et niveau, som var relativt lavt.

Tre slags virksomheder og tre holdninger

De overordnede konklusioner fra undersøgelsen er, at der udkrystalliserer sig tre grupper af virksomheder:

1. En gruppe af fortrinsvis store eller videnstunge virksomheder, der forsker og udvikler. De fleste i et samarbejde med offentlige forskningsinstitutioner. Her er de fleste virksomhedsledere positive og tilfredse med den offentlige forskning, de ønsker flere penge til den men markerer også klart, at de ønsker ændringer i universiteternes ledelsesforhold. Hvilke ændringer fremgår ikke og man kan således ikke sige, om virksomhederne er motiveret af et simpelt ønske om, at industrien skal have større indflydelse på universitetets prioriteringer.

2. En gruppe af virksomheder med udviklings- og innovationsarbejde, der kun i ringe grad har samarbejde med offentlige forskningsinstitutioner. De giver udtryk for ønske om mere information og kontakt med den offentlige forskning, men de fleste herfra er samtidig negative over for den offentlige forskning, at de ikke anbefaler en styrkelse heraf.

3. En gruppe af virksomheder uden forsknings- eller innovationsarbejde, hvor en del udtrykker forbehold (fordomme) om den manglende brugbarhed af offentlig

forskning. Det skal dog samtidig bemærkes, at andre i samme kategori mener, at kontakter med offentlige forskningsinstitutioner kunne sætte noget i gang i egen virksomhed.

Ikke universiteternes opgave

I virkeligheden er det slet ikke universiteterne, som skal servicere de firmaer, der ikke har forskning men kun udviklings- og innovationsarbejde. Undersøgelsen konstaterer tørt, at disse grupper primært burde hjælpes af de såkaldte GTS-institutter. De ”Godkendte Teknologiske Serviceinstitutter” sælger teknologisk rådgivning til dansk erhvervsliv og offentlige myndigheder. De har til opgave at indsamle, opbygge og udvikle teknologisk kompetence og formidle denne viden til dansk erhvervsliv. De har en særlig forpligtigelse til at servicere små og mellemstore virksomheder. Der er i alt 14 GTS-institutter i Danmark, som tilsammen udgør GTS-nettet. Hertil hører Dansk Teknologisk Institut, FORCE, Hydraulisk Institut m.fl.

Sammenlagt er der ansat 3.050 administrativt- og teknisk/videnskabeligt personale i GTS-institutterne. Institutternes samlede omsætning var i 1998 på 2,1 mia. kr. Heraf udgjorde kontraktmidler ca. 250 mio. kr eller 12 pct. af omsætningen – en relativt lav andel, som igen er et klart udtryk for de danske firmaers passivitet.

jo

Se:
www.afsk.au.dk/ftp/workingpapers/WP2002_3.pdf
Forskningsstatistikken: Erhvervslivets forskning og udviklingsarbejde 2000